

Kehitysvammaliitto 2010

VUOSIKERTOMUS

Kehitysvammaliitto

Sisällys

KUVA: ANNA DAMMERT

Osallisuutta erilaisille ihmisille	4
Toiminnanjohtajan katsaus	5
Kehitysvammaliiton aikaansaannokset vuodelta 2010 – lyhyt kuvaus	6
Kehittämishankkeet – kohti parempia palveluja	7
Tutkimus	10
Koulutus ja konsultointi – osaamista ja oppimista	13
Kirjasto- ja tietopalvelut	14
Opike – osallistavaa oppimista	15
Tikoteekki – monta tapaa viestiä	18
Vaikuttavaa viestintää	24
Vernerin verkkopalvelu – kehitysvammaisuudesta ja kehitysvammaisille	26
Papunet – esteettömiä verkkopalveluja	28
Selkokeskus – tietoa ja palveluja selkokielellä	31
Kotimainen yhteistoiminta	33
Kansainvälinen toiminta	34
Kehitysvammaliiton hallinto	35
Talous	36
Liitteet	40

Osallisuutta erilaisille ihmisille

KEHITYSVAMMALIITTO EDISTÄÄ KEHITYSVAMMAISTEN JA MUIDEN OPPIMISESSÄ, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevien ihmisten tasa-arvoa ja osallisuutta. Liiton visio on inklusiivinen eli kaikki mukaan ottava yhteiskunta.

Liiton arvot ovat:

- ihmisarvon kunnioitus
- asiantuntemus
- luotettavuus
- vuorovaikutuksellisuus
- saavutettavuus

Liiton osaamisalueita ovat:

- kehitys- ja puhevammaisuus
- kehitysvamma- ja vammaispalvelut
- vuorovaikutus ja kommunikaatio
- esteettömyys ja saavutettavuus
- oppiminen, asuminen ja työ

Kehitysvammaliitto on yhteiskunnallinen vaikuttaja, tieto-taitokeskus ja yhteistyöfoorumi.

Liiton perustehtävät ovat:

- tiedotus
- vaikuttaminen
- tutkimus
- kehittäminen
- koulutus
- materiaalien ja julkaisujen tuottaminen

Organisaatio

Kehitysvammaliitossa on seitsemän yksikköä: tutkimus- ja kehittämiskeskus Tutke, oppimateriaalikeskus Opike, tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki, viestintä, Papunet-verkkopalveluyksikkö, Selkokeskus sekä talous- ja hallintoyksikkö.

Tutkessa tehdään tutkimusta ja toteutetaan kehitysvammahuollon kehittämishankkeita. Lisäksi yksikkö kouluttaa ja konsultoi alan henkilöstöä.

Oppimateriaalikeskus Opike tuottaa aineistoja erilaisten oppijoiden opetukseen, kasvatukseen ja kuntoutukseen. Erityisryhmien tietotekniikkaopetukseen kehitetty Tikas-koulutusmalli on Opikkeen toimintaa.

Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki edistää puhevammaisten ihmisten oikeutta tulla kuuluksi ja ymmärretyksi sekä vaikeavammaisten ihmisten tietotekniikan käyttöä. Yksikkö kehittää vammaisten ja lähi-ihmisten vuorovaikutusta vahvistavia malleja ja materiaaleja, tiedottaa kouluttaa ja koordinoi valtakunnallista Tikoteekki-verkostoa. Oivalla vuorovaikutukseen ja Kommunikointiohjelmat käyttöön -hankkeet ovat Tikoteekin toimintaa.

Viestintäyksikkö pyrkii vaikuttamaan asenteisiin ja päätöksentekoon julkisuuden ja liiton omien tiedotuskanavien kautta. Yksikkö toimittaa Ketju-lehteä ja kehittää kehitysvamma-alan verkkopalvelua Vernerää sekä liiton internetsivuja. Viestintäyksikkö vastaa myös liiton jäsenviestinnästä ja tekee sisäistä viestintää.

Papunet edistää selkeää ja esteetöntä viestintää verkkopalveluiden avulla. Yksikkö tuottaa Papunet-verkkopalvelun ja arvioi verkkosivujen saavutettavuutta puhevammaisten ja selkokielen käyttäjien näkökulmasta. Papunet-yksikkö myös kouluttaa saavutettavista verkkopalveluista, käyttäjäkeskeisestä suunnittelusta ja selkokielen käytöstä internetissä.

Selkokeskus edistää selkokielistä tiedonvälitystä ja kulttuuria. Keskus julkaisee Selkouutisia ja yhteistyössä Förbundet De Utvecklingsstördas Väl -järjestön kanssa LL-Bladetia. Selkokeskus toimittaa myös Papunetin selkokielistä sivuja ja kouluttaa selkokielestä.

Talous- ja hallintoyksikkö johtaa Kehitysvammaliiton toimintaa ja huolehtii sen taloudesta, henkilöstöhallinnosta ja järjestötyöstä sekä koordinoi kansainvälistä yhteistyötä.

Toiminnanjohtajan katsaus

VUOSI 2010 OLI TODELLINEN UUTISTEN VUOSI.

Haitin maanjäristys tammikuussa aloitti huonojen uutisten sarjan. Seuraavina olivat vuorossa lentoliikenteen lähes pysäyttänyt Islannin tuhkapilvi ja Meksikonlahden öljyturma. Thaimaan levottomuudet kärjistyivät lähelle sisällissotaa. Kreikan ja Irlannin vakavat taloudelliset ongelmat koettelivat eurojärjestelmää ja eurooppalaista yhteisvastuuta. Nokia sai ensimmäisen ulkomaalaisen pääjohtajan Stephen Elopin syrjäyttäessä Olli-Pekka Kallasvuon.

Pandemian pelossa suomalaiset jonottivat sika-influenssarokotetta. Mari Kiviniemi nousi kesäkuussa Keskustan puheenjohtajaksi ja samalla Suomen pääministeriksi. Suomalaiset hikoilivat kaikkien aikojen hellekesässä. Keskustelu sukupuolisesta suuntautuneisuudesta ja sen merkityksestä testasi suvaitsevaisuuttamme. Lopputuloksena oli kirkosta eroamisen aalto.

Kuluneen vuoden lakiuudistukset koskettivat myös liiton edustamaa kohderyhmää. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien ansiotulorajan nousu vahvistettiin. Uusi takuueläke takaa suurimmillaan 685 euron perusturvan kuukaudessa. Terveystuolilaki ja kotikuntalaki vahvistettiin vuoden vaihteessa. Laitoshoidossa olevat ja asumispalveluja sekä perhehoitoa tarvitsevat voivat jatkossa valita nykyistä vapaammin kotikuntansa.

Eryteisesti kehitysvammaisten asumispalvelujen kilpailuttaminen keskustelutti kuluneena vuonna. Valtio-neuvoston periaatepäätöksen tavoitteiden mukainen muutos uhkasi vesittyä täysin. Kunnat asettivat palvelujen kilpailutuksessa erittäin suuren painon hinnalle ja laatuavoitteista vastaavasti tingittiin. Syynä olivat sekä kuntien vaikea taloudellinen tilanne että puutteet kilpailutusosaamisessa.

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan työvaliokunta ja laatuvaliokunta jatkoivat ansiokasta työtään koko vuoden. Yhdensuuntainen esiintyminen vaikuttamistoiminnassa on saanut ansaitsemaansa huomiota ja arvostusta. Kehitysvammaisten henkilöi-

den asuntoja koskevat laatusuosituksot hyväksyttiin maaliskuussa. Niillä tulee olemaan suuri ohjaava vaikutus lähivuosien asuntojen rakentamisessa.

Kehitysvammajärjestöjen muodostama hankeallianssi valmisteli yhdessä Raha-automaattiyhdistykselle laajat kehittämishankkeet. Jälleen kerran hyvä yhteistyö palkittiin kaikkien hankkeiden saadessa myönteisen rahoituspäätöksen. Kaikki nämä hankkeet ovat tärkeitä työvälineitä yhdessä hyväksytyyn vammaispolitiikan eteenpäin saattamiseksi.

Vuonna 2010 käynnistyi henkilökohtaisen budjetoinnin kehittämisprojekti. Projektissa kokeillaan henkilökohtaisen budjetoinnin ja yksilökeskeisen suunnittelun malleja eri puolilla maata. Koko toimintavuosi on ollut liitossa työntäyteinen ja kiireinen. Jaksaminen ja henkilöstötyytyväisyys ovat kuitenkin säilyneet edelleen hyvällä tasolla. Lähtökohdat seuraavalle vuodelle ovat kaikin puolin myönteiset.

Veli-Pekka Sinervuo

Kehitysvammaliiton aikaansaannokset vuodelta 2010

– lyhyt kuvaus

KEHITYSVAMMALIITTO ON ORGANISAATIONA

toiminnallisesti laaja-alainen, vahvasti verkottunut ja uudistuva. Organisaation jatkuva kehittäminen on mieluinen haasteemme. Vuosi 2010 oli yhteisen ja yhdensuuntaisen vaikuttamisen aikaa. Nopea toimintaympäristön muutos erityisesti asumispalvelujen kilpailuttamisissa on yhdistänyt kenttää. Kehitysvammajärjestöjen muodostaman hankeallianssin hyväksytyt kehittämishankkeet tukevat jatkossa myönteistä muutosta. Yhteistyö puhevammaverkostoissa on myös ollut hedelmällistä.

Kulunut vuosi oli poikkeuksellisen kiireinen liitossa. Ohut hallinto on ollut myös lujilla vuoden aikana. Paineista on kuitenkin selvitty ja henkilöstötyytyväisyys on säilynyt edelleen kiitettävällä tasolla. Hyvän työnantajan maine on helpottanut rekrytointeja paljon. Vähäiset henkilövaihdokset eivät haitanneet hankkeiden tuloksellista läpivientä eivätkä ole myöskään aiheuttaneet suuria ylimääräisiä kustannuksia.

Vuosi 2010 oli viides peräkkäinen täysin tasapainoinen vuosi talouden suhteen. Talouden seurannan merkitys liitossa on suuri, koska taseessa ei ole ylimääräisiä puskureita ottamaan vastaan suuria yllätyksiä. Likviditeetti toteutui suunnitelmien mukaan ja pitkäaikaista lainaa kyettiin myös hieman lyhentämään.

Työtä rahoitusrakenteen monipuolistamiseksi jatkettiin edelleen. Myönteisiä ratkaisuja on odotettavissa vuoden 2011 aikana.

Kaikki projekteihin ja kohdennettuihin toiminta-avustuksiin liittyvät tavoitteet on edellisvuoden tapaan saavutettu hyvin. Seuraavassa taulukossa on kuvattu yleisavustukseen liittyvien tavoitteiden täyttyminen sekä joitakin muita tavoitteita kohdennetuista avustuksista. Luvut perustuvat johtoryhmän tekemiin arviointeihin ja ovat tässä muodossa toisen kerran käytössä.

Kehitysvammaliiton johtoryhmä

Tavoite (+ arvio syystä, jos on jääty reilusti tavoitteesta)	Arvio 1-5
Yhteistyö ja verkostoituminen palveluiden käyttäjien ja tuottajien sekä muiden vammaispoliittisten toimijoiden ja vaikuttajien kanssa	4-5
Tietoisuuden lisääminen yhteiskunnassa kohderyhmän tilanteesta ja tarpeista sekä hyvistä ratkaisuista ja käytännöistä heidän tukemisekseen	4
Vammaisten ihmisten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen kaikilla keskeisillä elämäalueilla, kuten koulunkäynnissä ja opiskelussa, asumisessa, työssä, yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa sekä kulttuurin ja taiteen alueella	3-4
Kehittää yhteistyötä kehitysvamma- ja puhevamma-alan järjestöjen kanssa laadukkaiden palveluiden kehittämiseksi kohderyhmälle ja edistää eri hankkeiden välistä vuoropuhelua ja yhteistoimintaa	4-5
Palaute- ja arviointimenetelmien kehittäminen ja lehti uudistus Selkokeskuksesta (lehti uudistus siirtyi vuodella)	3-4
Tukea ammattilaisten ja omaisten valmiuksia käyttää tietoteknisiä erityisohjelmia ja oheislaitteita (investointiavustus laitehankintoihin loppui)	3-4
Tiedon lisääminen kehitysvammaisuus-käsitteestä, seksuaalisuudesta ja FASDista	4-5

Kehittämishankkeet –kohti parempia palveluja

KUVA: ANNA DAMMERT

KEHITYSVAMMAPALVELUIDEN KEHITTÄMISEN

keskeisiä teemoja vuonna 2010 olivat yksilöllinen asuminen, työllistyminen, kehitysvammaisten ihmisten psykososiaalinen tuki sekä FASD-lasten ja -nuorten asema. Uutena hankkeena käynnistettiin Tiedän mitä tahdon -projekti, jossa kokeillaan vammaispalveluiden yksilöllisiä ratkaisuja ja niiden henkilökohtaista budjetointia. Keväällä 2010 valmisteltiin kehitysvamma-alan järjestöjen yhteisen hankeallianssin voimin RAY:lle rahoitushakemukset lähivuosien uusiksi kehittämishankkeiksi. Kehitysvammaliiton hakemus ”Onnistuneita valintoja – osallistavan palveluohjauksen ja sosiaalityön kehittäminen lähiyhteisöissä” sai RAY:ltä myönteisen rahoituspäätöksen joulukuussa 2010.

Vuonna 2010 saatiin päätökseen Yhteisvastuukeräyksen vuoden 2008 tuotoilla toteutettu neljän kehitysvamma-alan järjestön Työtä tekijöille -hankekokonaisuus.

Liiton asiantuntijat osallistuivat moniin yhteistyöryhmiin, joissa edistettiin kehitysvammaisten ihmisten asemaa tai kehitettiin kehitysvamma-alan uusia työkäytäntöjä. Tutkimus- ja kehittämiskeskus koordinoi kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan laatuvaliokuntaa, jossa laadittiin laajalla yhteistyöpohjalla asuntojen laatusuosituksen, uudistettiin asumisen käsitteistöä sekä käynnistettiin palvelujen laatukriteerien laadinta. Liitto panosti myös työllisyyden edistämiseen sekä vammaispalvelulain uudistusten ja erityisesti henkilökohtaisen avun mahdollisuuden tunnetuksi tekemiseen kuluneena toimintavuotena. Kaikissa näissä asioissa tehtiin tiivistä yhteistyötä alan muiden järjestöjen ja toimijoiden kanssa.

FASD-projekti

FASD-lasten ja -nuorten tuen ja palveluiden kehittäminen -hanke (2008–2011) toteutetaan yhteistyössä Perhehoitoliiton ja Ensi- ja turvakotien liiton kanssa. FASD (fetal alcohol spectrum disorders) viittaa sikiöaikaisen alkoholi-altistuksen aiheuttamien vaurioiden kirjoon. Hankkeen toimintamuotoja ovat tiedotus, tutkimus, koulutus, vertaisryhmätoiminta ja kunnissa tehtävä kehittämistyö. Tavoitteena on parantaa sosiaali- ja

terveyspalveluiden ja opetustoimen edellytyksiä vastata sikiöaikaisen alkoholi-altistuksen vaurioittamien lasten, nuorten ja heidän perheidensä tuen ja palveluiden tarpeeseen.

Viestintämateriaaleista ovat saaneet eniten huomiota sikiöaikaisen alkoholi-altistuksen aiheuttamia vaurioita kuvaava esite ”FASD-kiekko” ja sen julisteversio, jotka olivat esillä myös televisiossa ja lehdistössä.

Suuria tiedotustapahtumia pidettiin vuoden 2010 aika-

na kaksi. Jyväskylän lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishankkeen kanssa järjestettiin alueen toimijoille koulutuspäivä. Myös FASD-seminaariin Rovaniemellä osallistui runsaasti eri alojen edustajia, ja tapahtuma sai valtakunnallista näkyvyyttä. Yhteistyö Vantaan ehkäisevän päihdetyön kehittämishankkeessa kulminoitui Vantaan päihdefoorumissa 2010, minkä tv-uutisoinnissa projekti ja sen tiedotusmateriaalit olivat näkyvästi esillä.

Sijaisvanhemmista koostuva tukiryhmä on toiminut aktiivisesti tuoden esille kohderyhmän tarpeita ja tuen ja palveluiden hyviä käytäntöjä hankkeen kehittämistyöhön. Tukiryhmään on tullut myös uusia jäseniä. Syksyn aikana suunniteltiin koulutuskokonaisuus kokemuskouluuttajien valmentamiseksi jakamaan FASD-tietoa.

Kokemusta FASD-nuorten tilanteista palvelujärjestelmän sokkeloissa saatiin myös tukemalla konkreettisesti yksittäisiä henkilöitä tuki- ja kuntoutuspalveluiden hakemisessa. Toimintavuoden aikana saatiin yhdessä yhteistyöverkoston kanssa päätökseen muutamia ennakkotapaustyyppisiä ratkaisuja FASD-nuorten palveluiden järjestämiseksi. Hankkeeseen kuuluva tutkimusmonografia kirjoitettiin ja se kävi läpi tieteellisen arvioinnin. Alkoholialtistuksen aiheuttamia sikiövaurioita esittelevä artikkeleista koostuva kirja toteutettiin alkuperäissuunnitelmia laajempaan, ja se julkaistaan alkuvuonna 2011. Tutkimustuloksista tiedotettiin kotimaisissa seminaareissa ja kansainvälisessä vammaistutkimuksen konferenssissa lokakuussa 2010 (IASSID Europe). Hankkeen tiedottaja osallistui kansainväliseen FASD-konferenssiin (First European Conference on FASD).

Työtä tekijöille -projekti

Työtä tekijöille -projekti oli Kehitysvammaliiton ja Kehitysvammaisten Tukiliiton yhteishanke, joka toteutettiin vuoden 2008 Yhteisvastuukeräyksen tuotolla. Pää tavoitteena oli lisätä kunnissa kehitysvammaisille henkilöille tarjottavaa tuetun työllistymisen työhönvalmennuspalvelua. Kaksivuotinen hanke saatettiin loppuun kevään 2010 aikana.

Kevättalvella 2010 toteutettiin seurantakysely, jossa selvitettiin, miten kuntien sosiaalipalveluista vastaavat lautakunnat olivat käsitelleet niille lähetettyä haastekirjettä kehitysvammaisten ihmisten työllistymistä tukevien palvelujen kehittämisestä. Suurimmassa osassa lautakunnista haastekampanja ei ollut johtanut konkreettisiin toimenpiteisiin. Luottamuselinten ja johtavien viranhaltijoiden linjaukset asiasta olisivat

kuitenkin erittäin tarpeellisia, jotta kehitysvammaisten ihmisten työllistymisen tukeminen saataisiin kunnissa lisääntymään.

Yhteisvastuukeräyksestä projektitukea saaneet järjestöt (Kehitysvammaliitto, Kehitysvammaisten Tukiliitto, Nuorten Ystävät ja Förbundet De Utvecklingsstördas Vål) työstivät projekteista yhteisen loppuraportin sekä järjestivät yhteisen päätösseminaarin. Työllä osallisuutta? -loppuraportti julkaistiin verkkojulkaisuna järjestöjen internetsivuilla. Sisällöltään ja toteutukseltaan onnistunut päätösseminaari kokosi kehitysvammaisten ihmisten työllistymiskysymysten äärelle yhteensä noin 300 osallistujaa sekä paikan päällä Helsingissä että webcasting-lähetyksen kautta.

Projektin tiedotuksessa keskityttiin järjestöjen omien tiedotuskanavien hyödyntämiseen. Päätösseminaarin tiedotuksessa vaadittiin selvityshenkilön asettamisesta kehitysvammaisten ihmisten työllistymisen tukipalvelujen kehittämiseksi valtakunnallisesti. Vaatimusta tehostettiin syksyllä peruspalveluministeri Paula Risikolle ja työministeri Anni Sinnemäelle järjestöjen yhteistyönä laaditulla aloitteella, jossa nostettiin esiin kehitysvammaisten työ- ja päivätoiminnan kehittämistarpeita sekä tuetun työllistymisen työhönvalmennuksen vakiinnuttamistarpeita.

RATTI – Ratkaisuja haastaviin tilanteisiin kehitysvammaisten yksilöllisessä asumisessa

Tutkimus- ja kehittämishankkeessa haetaan ratkaisuja haastaviin tilanteisiin kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisessä asumisessa ja sen järjestämisessä. Kehitysvammaisille henkilöille kehitetyt asumisratkaisut palvelevat pääosin vaikeimmin vammaisten henkilöiden tarpeita tarjoten intensiivistä tukea arkiaskareisiin. Monet kehitysvammaiset henkilöt kuitenkin suoriutuvat arkisista askareista melko hyvin. Sen sijaan heillä korostuvat mielialaan, psyykkiseen hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tuen tarpeet. Emotionaalisten tuen tarpeiden tunnistaminen sekä erilaisten tukiratkaisujen etsiminen niihin on yksi edellytys sille, että kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllistä asumista kyetään toteuttamaan nykyistä laajemmalla mittakaavalla.

RATTI-hankkeen tavoitteena on 1) tutkia kehitysvammaisten henkilöiden elämänmuotoja tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa, heidän selviytymistään sekä sosiaalisia tukiverkostojaan eri toimintaympäristöissä; 2) kehittää työvälineitä ja menetelmiä kehitysvammaisten henkilöiden psykososiaalisten huolten ja emotionaalisten tuen tarpeiden sekä

haastavien tilanteiden tunnistamiseen ja ratkaisujen löytämiseen sekä 3) vahvistaa kehitysvammaisten henkilöiden omaa osallisuutta heitä koskevien asioiden käsittelyssä ja ratkaisujen etsimisessä heidän kokemuksensa elämänhallinnan pulmiin.

Vuonna 2010 kokemusasiantuntijoista koostuva ohjausryhmä määritteli keskeiset sisältöalueet (koti, ihmisarvo, palkkatyö, ihmissuhteet, vapaa-aika, terveys ja itsemääräämisoikeus) hankkeessa tehtävälle tutkimukselle ja kehittämistyölle. Hankkeessa käynnistettiin vertailukehittämisen malliin pohjautuva alueellinen kehittämistyö Kymenlaakson ja Itä-Suomen alueilla. Vuoden aikana työstettiin haastavia tilanteita sekä asiakesimerkkien että kriittisten palveluprosessien tarkastelun kautta. Yksilökeskeisen suunnittelun välineiden pilotointi aloitettiin alkuvuodesta kartta- ja polkuvälineillä. Vuoden 2010 aikana kehitettiin välinepositiiviseen riskien arviointiin, ja välinepilotointiin osallistuvat kumppanuusorganisaatiot aloittivat loppuvuodesta sen kokeilun kehitysvammaisten henkilöiden kanssa.

Hankkeeseen sisältyvässä kehittämistyössä ja välinepilotoinnissa on mukana seitsemän joko kunnallista tai yksityistä asumispalveluita tuottavaa organisaatiota.

Tiedän mitä tahdon! -projekti

Tiedän mitä tahdon! -projekti on Kehitysvammaliiton ja Kehitysvammaisten Palvelusäätiön yhteistyöhanke, joka toteutetaan Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Päämääränä on lisätä henkilökohtaisen budjetoinnin ja sitä tukevan yksilökeskeisen suunnittelun avulla kehitysvammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä määrittelyvaltaa ja valinnanmahdollisuuksia tuen ja palvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Projektissa kehitetään ja kokeillaan suomalaisen toimintaympäristöön soveltuvaa henkilökohtaista budjetointia yhdessä kehitysvammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä sekä työntekijöiden, palveluntuottajien ja kuntien edustajien kanssa. Projekti toteutetaan vuosina 2010–2013.

Ensimmäinen toimintavuosi keskittyi projektin perustan luomiseen. Keväällä kerättiin vertailutietoa eri maiden käytännöistä henkilökohtaisen budjetoinnin toteuttamisessa. Tiedonkeruu ja tulosten raportointi toteutettiin Helsingin yliopiston sosiaalityön opiskelijan harjoitteluna. Raportti luovutettiin pyynnöstä myös Sitran palvelusetelihankkeen käyttöön.

Syksyllä käynnistettiin asiantuntijapaneelityöskentely, jossa pohdittiin henkilökohtaisen budjetoinnin lainsäädännöllisiä ja muita reunaehtoja. Paneelissa olivat mukana edustajat STM:stä, Kuntaliitosta, Kelasta,

Yhteisvastuukeräyksen tuotolla toteutettiin Työtä tekijöille -projekti, joka päättyi 2010.

Me Itse ry:stä, Kehitysvammaisten Tukiliitosta, Kynnys ry:stä, THL:stä, Eteva kuntayhtymästä, KVPS Tukena Oy:stä, Espoon ja Kuusamon kaupungeista, Kehitysvammaliitosta sekä Kehitysvammaisten Palvelusäätiöstä. Työskentely jatkuu keväeseen 2011.

Projektissa luotiin suhteita brittiläiseen In Control -järjestöön tutustumalla kesällä ja syksyllä Englannin ja Skotlannin kokemuksiin henkilökohtaisesta budjetoinnista. In Controlin kanssa laadittiin sopimus koulutus- ja konsultointipalveluiden hankkimisesta sekä oikeudesta kääntää ja muokata suomeksi sen tuottamaa henkilökohtaista budjetointia koskevaa materiaalia.

Projektin aihepiiristä kiinnostuneisiin kuntiin solmittiin yhteyksiä. Yhteensä 13 kuntaa tai kuntayhtymää ilmoitti olevansa alustavasti kiinnostuneita toimimaan projektin yhteistyökumppanina. Projektin kehittämiskumppanit valitaan keväällä 2011.

Projektille laadittiin viestintämateriaalit. Lisäksi projektitiimi tuotti artikkeleita järjestöjen lehtiin ja THL:n toimittamiin Asumisen avauksia -artikkelikokoelmaan ja Vammaispalvelujen sähköiseen käsikirjaan sekä Kehitysvammaisten Palvelusäätiön Aktiivinen tuki -artikkelikokoelmaan.

Projekti oli esillä mm. kehitysvamma-alan järjestöjen yhteisessä What about me -konferenssissa sekä valtakunnallisilla Henkilökohtaisen avun päivillä. Syksyn aikana ryhdyttiin valmistelemaan kevättalvella 2011 järjestettävää kansainvälistä Tiedän mitä tahdon! -seminaaria.

Tutkimus

KEHITYSVAMMALIITON TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISKESKUKSEN tutkimustoiminta keskittyi yhteiskuntatieteelliseen vammaistutkimukseen. Tutkimuksessa ei erotella vammaisryhmiä, vaan vammaisuutta nyky-yhteiskunnassa pyritään valottamaan laajasti. Olennaista on vammaisuuden ilmiöitä selittävien mekanismien ja kriittisten kohtien ymmärtäminen esimerkiksi avun, tuen, itsemääräämisoikeuden ja kansalaisuuden kysymyksissä.

Kehitysvammaliiton tutkimustoiminta pyrkii edistämään suomalaista vammaistutkimusta. Toimintavuoden aikana käytiin keskusteluja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa vammaistutkimuksen edistämisen mahdollisuuksista.

Tutkimus- ja kehittämiskeskus tekee tiivistä yhteistyötä niin kotimaisten kuin kansainvälisten tutkimusyhteisöjen kanssa. Kotimaisista tutkimusalan foorumeista merkittävimpiä ovat Suomen vammaistutkimuksen seura sekä yhteishankkeet yliopistojen kanssa. Tärkeimmät kansainväliset tutkimusfoorumit ovat The International Association for the Scientific Study of Intellectual Disabilities (IASSID), Academic Network of European Disability experts (ANED) ja Nordic Network on Disability Research (NNDR). Yhteistyö liiton muiden yksiköiden kanssa on myös tiivistä. Tutkijat kokoontuvat yhteiseen seminaariin lähes kuukausittain. Tutkimusseminaarihin osallistuu myös liiton ulkopuolisia tutkijoita.

Liiton tutkijat ovat osallistuneet toimintavuoden aikana lukuisiin kotimaisiin ja kansainvälisiin tieteellisiin kongresseihin, joissa he ovat esitelleet liitossa tehtyä tutkimusta, merkittävimpana näistä IASSID Europe -kongressi lokakuussa Roomassa.

Kehitysvammaliiton selvityksiä -sarjassa ilmestyi vuonna 2010 kolme julkaisua:

- Vehmas, Simo (toim.). 2010. Vammaisuuden kokeminen ja kokemisen vammaisuus. Suomen Vammaistutkimuksen Seuran 2. vuosikirja. Kehitysvammaliiton selvityksiä 7.
- Kairi, Tea, Nummelin, Tua & Teittinen, Antti. 2010. Työtoiminnan käytäntö ja kokemus – Kriittisiä arvioita kehitysvammaisille ja mielenterveyskuntoutujille järjestettävästä työtoiminnasta. Kehitysvammaliiton selvityksiä 6.
- Ahlstén, Marika, Hintsala, Susanna & Rajaniemi, Mari. 2010. Hyviä käytäntöjä ja parempia palveluja. Kehitysvammaliiton selvityksiä 5.

Näkymättömästä näkyväksi

FASD-lasten ja -nuorten tuen ja palvelujen kehittämishankkeeseen liittyvässä tutkimuksessa tehtiin tutkimushaastatteluja kolmella paikkakunnalla sosiaali- ja terveysalan henkilöstön ja perhehoitajien keskuudessa. Haastattelujen aiheena oli FASD-lasten ja -nuorten palvelujärjestelmän luonne ja sen toimivuus sekä sosiaali- ja terveysalan henkilöstön ammattietiikka.

Haastatteluaineistolle perustuvasta tutkimuksesta pidettiin esitykset Vammaistutkimuksen päivillä Turussa ja IASSID Europe -kongressissa. Tutkimukseen perustuvia luentoja on pidetty useissa projektin järjestämissä ja muissa seminaareissa.

Tutkimusraportin käsikirjoitus valmistui ja viimeisteltiin painatusta varten.

Työn ja organisaation muutos kehitysvammalaitoksen hajauttamisessa

Kehitysvammaliiton tutkimushankkeessa Pääjärven kuntoutuskeskuksen ja Kauppilan hoitokotien hajauttamisesta Eteva kuntayhtymässä on kaksi tutkimustehtävää: 1) lähityöntekijöiden ammatti-identiteetti ja työhyvinvointi sekä 2) hajauttamisessa toteutettavan muutoksen politiikka.

Lähityöntekijöiden ammatti-identiteettiä ja työhyvinvointia käsittelevä tutkimus käynnistyi vuonna 2009 kyselylomakeaineiston keruulla. Kyselylomake lähetettiin kaikille Pääjärven kuntoutuskeskuksen ja Kauppilan hoitokotien lähityötä tekeville työntekijöille sekä Eteva-kuntayhtymän asumispalvelujen henkilökunnasta poimitulle otokselle. Vuonna 2010 aineistosta tehtiin alustavia analyyseja ja tuloksia esiteltiin kotimaisissa seminaareissa ja koulutustilaisuuksissa sekä IASSIDin Euroopan konferenssissa. Italiasta kerättiin vertailuaineisto, joka yhdistettiin suomalaiseen aineistoon. Tämän aineiston käsittely jatkuu. Lisäksi on käyty neuvotteluja vastaavan vertailuaineiston saamiseksi Isosta-Britanniasta.

Tutkimuksen alustavia tuloksia on esitelty useissa alan seminaareissa ja koulutustapahtumissa sekä kotimaisissa ja kansainvälisissä kongresseissa. Organisaation muutosta koskevassa osatutkimuksessa analysoitiin kerättyä asiakirja-aineistoa ja hyödynnettiin sitä kolmessa tieteellisessä julkaisussa.

RATTI – Ratkaisuja haastaviin tilanteisiin kehitysvammaisten yksilöllisessä asumisessa

Ratti-projektissa tutkitaan kehitysvammaisten henkilöiden asumista ja palveluita sekä heidän arkeaan ja elämänmuotojaan eri puolilla Suomea erilaisissa elinympäristöissä ja kuntarakenteissa. Tutkimus kehitysvammaisten henkilöiden elämästä tehdään etnografisin menetelmin, yhteistoiminnallisesti heidän kanssaan tutkien heidän omia toimintaympäristöjään ja sosiaalisia verkostojaan sekä täysivaltaisen kansalaisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Erityisesti on tarkoitus selvittää, millaiset tilanteet määrittävät haastaviksi ja miten henkilöt niitä itse tulkitsevat. Tärkeänä periaatteena on vahvistaa kehitysvammaisten ihmisten omaa roolia heitä koskevan tutkimustiedon keräämisessä ja tulkitsemisessä.

Vuonna 2010 toteutettiin etnografisen tutkimuksen aineiston kerääminen kahdella paikkakunnalla kolmen asumispalveluyksiköissä asuvan henkilön

Ratti-projektissa kerättiin etnografisen tutkimuksen aineistoa kolmen asumispalveluyksiköissä asuvan henkilön kanssa. Tutkija teki heidän kanssaan elämänhistoriallisen haastattelun ja havainnoi heidän arkipäiväänsä.

kanssa. Tutkija teki heidän kanssaan elämänhistoriallisen haastattelun, havainnoi heidän arkipäiväänsä osallistuen toimintoihin asuinpaikassa, työpaikoilla, harrastuksissa sekä keskustellen heille tärkeiden ihmisten kanssa. Aineistoksi kerättiin äänitettäviä haastatteluja ja keskusteluja, havainnointimuistiinpanoja, valokuvia sekä kirjallisia päiväohjelmia, henkilökuva-uksia ja asumisen ohjeistuksia ko. palveluyksiköistä. Aineistoa on järjestetty ja niistä on koostettu selkokielistä kertomusta henkilöille itselleen, minkä avulla vuoden 2011 aikana kirjoitetaan tutkimusraportti. Lisäksi julkaistiin yksi kansainvälinen tutkimusjulkaisu kehitysvammaisuuden määrittämisestä sekä palvelujärjestelmän kulttuurista ja historiasta.

Perhe hoivan antajana

Suomessa lähes kaikki kehitysvammaiset lapset ja suuri osa aikuisista asuvat vanhempiensa kanssa. Useimmiten tämä merkitsee myös sitä, että vanhemmat tarjoavat heille säännöllisesti apua ja tukea jokapäiväisessä elämässä selviytymiseen. Tämä apu ja tuki voidaan ymmärtää ”omaishoitona”. Kehitysvammaisten omaishoidon tukijärjestelmiä on kehitetty 1980-luvulta alkaen vähentämään laitoshoidon tarvetta. Omaishoito on myös keino rajata julkisten menojen kasvua ja sopii tässä mielessä yhteen vallalla olevan uusliberalistisen hyvinvointivaltiota koskevan ajattelun kanssa. ”Perhe hoivan antajana: tutkimus kotona asuvan kehitysvammaisen ihmisen ja hänen omaistensa arkielämästä suomalaisessa hyvinvointivaltiossa” -tutkimuksessa on tarkasteltu, miten palvelujärjestelmän muutos sekä laajempi yhteiskunnallinen muutos heijastuu sellaisten perheiden arkeen, joissa on aikuinen kehitysvammaisen lapsi. Tarkoituksena on selvittää sekä vanhempien että kehitysvammaisten ihmisten aseman ja identiteetin rakentumista.

Työtoimintaa tulisi uudistaa siten, että se johtaisi nykyistä paremmin avoimille työmarkkinoille.
Päivä- ja työtoiminnan rajanveto tulisi tehdä myös käytännön tasolla konkreettisemmaksi.

Tutkimuksessa on haastateltu elämäkertamenetelmällä vanhempia, jotka hoitavat kotona aikuista kehitysvammaista lastaan. Heitä on pyydetty kertomaan elämästään kehitysvammaisen lapsen vanhempana ensin vapaamuotoisesti ja sitten tarkempien kysymysten avulla.

Myös kehitysvammaista perheenjäsentä on haastateltu, mikäli hänellä on kyky puhua. On kysytty hänen toiveitaan sen suhteen, missä ja miten hän haluaa asua. Näin on annettu myös omaishoidon varassa oleville kehitysvammaisille ihmisille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä. Niiden kehitysvammaisten osalta, jotka eivät kykene puhumaan, on kiinnitetty huomiota siihen, miten vanhemmat tulkitsevat heidän tarpeitaan ja toiveitaan. Haastatteluita tehtiin neljässätoista kehitysvammaisperheessä eri puolilla Suomea.

Tutkimus oli vuoden 2009 loppuun asti osa Suomen Akatemian rahoittamaa hanketta ”Omaishoito, palkkatyö ja identiteetit: mitä hoivavertaisuuksien ja työsäkäynnin yhteensovittaminen edellyttää?”. Vuodesta 2010 alkaen se jatkuu itsenäisenä Suomen Akatemian tutkijatohtorin projektina.

Psykososiaalisen toimintakyvyn kuvausmenetelmän kehittäminen

Kehitysvammaisten ihmisten toimintakyvyn kuvaamiseen tarkoitettua TOIMI-menetelmää kokeiltiin laajasti erilaisissa toimintaympäristöissä eri puolilla Suomea. Näin saatujen kokemusten perusteella menetelmä viimeisteltiin julkaisua varten. Menetelmä vastaa AAIDD:n (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities) julkaisemaa kehitysvammaisuuden määritelmää (2009) ja sisältää huomattavia uudistuksia aikaisempiin toimintakyvyn kuvausmenetelmiin verrattuna, mm. henkilön oman panoksen arviointitapahtumaan.

Menetelmän käyttöön perehdyttävät koulutusohjelmat käynnistettiin eri puolilla Suomea.

Selvitys kehitysvammaisten ihmisten ja mielenterveyskuntoutujien työtoiminnasta

Kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien työtoiminnan nykytila ja tulevaisuuden suuntaviivat sekä työtoiminnan rooli ja sen suhde palkkatyöhön olivat tarkastelun kohteena selvityksessä, joka toteutettiin yhteistyössä Mielenterveyden Keskusliiton kanssa.

Selvityksen kaksi keskeistä tulosta olivat, että kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien työtoimintaan liittyvät kysymykset eroavat toisistaan käytännön tasolla sekä se, että työtoiminta on usein liian järjestelmäkeskeistä, mikä ei edistä riittävän hyvin työtoiminnalle asetettuja yksilöllisiä ja yleisiä tavoitteita. Työtoiminnan uudistamisessa tulisi olla selkeämmät jäsenyydet ns. läpivirtaavuuden eli avoimille työmarkkinoille työllistymisen toteutuksesta. Päivä- ja työtoiminnan rajanveto tulisi tehdä myös käytännön tasolla konkreettisemmin. Työtoimintaan osallistuvien henkilöiden tulonmuodostukseen liittyvät kysymykset pitäisi uudistaa tarkastelemalla nykyistä avoimemmin erilaisia mahdollisuuksia.

Selvitysraportin käsikirjoitus viimeisteltiin kevään ja kesän aikana. Raportti ”Työtoiminnan käytäntö ja kokemus: kriittisiä arvioita kehitysvammaisille ja mielenterveyskuntoutujille järjestettävästä työtoiminnasta” julkaistiin syksyllä Kehitysvammaliiton selvityksiä -julkaisusarjassa. Selvityksen tuloksista järjestettiin syksyllä julkaisu- ja tiedotustilaisuus yhteistyössä Mielenterveyden Keskusliiton kanssa.

Koulutus ja konsultointi – osaamista ja oppimista

KOULUTUSTOIMINTA ON MÄÄRITELTY Kehitysvammaliiton strategiassa yhdeksi sen perustehtävistä. Liiton eri yksiköt järjestävät koulutustoimintaa omilla erityisaloillaan. Tutken koulutustoiminnan tavoitteena on tukea alan työntekijöitä ja organisaatioita osaamisen kehittämisessä ja toimintakulttuurien muuttamisessa tarjoamalla uutta ammatillista ja käytännönläheistä tietoa. Osa koulutuksista on valtakunnallisia, avoimia koulutuksia, osa on tilauskoulutuksia, joissa tilaajana toimii palveluntuottaja tai muu koulutusta järjestävä taho. Laajempiin prosessikoulutuksiin liitetään tilaajan kanssa toteutettavat prosessin arviointia tukevat reflektointipalaverit, joilla varmistetaan jatkuva vuoropuhelu koulutuksen tilaajan kanssa. Koulutus rahoitetaan osallistumismaksuilla.

Vuonna 2010 kehitettiin erityisesti koko työyhteisöille suunnattuja prosessikoulutuksia. Tähän kehittämistyöhön liittyi mm. yksilökeskeiseen elämänsuunnitteluun ja aktiiviseen tukeen liittyvien koulutusmoduulien suunnittelu. Palvelujen käyttäjien kouluttamista arvioijiksi jatkettiin yhteistyössä jo koulutettujen kehitysvammaisten arvioitsijoiden ja Eteva kuntayhtymän kanssa.

Valtakunnallisten koulutuspäivien teemoina olivat kehitysvammaisuus, ikääntyminen, seksuaalisuus, toimintakyvyn tukeminen, avun ja tuen uudet mallit asumisessa, yksilökeskeinen elämänsuunnittelu, aktiivinen tuki ja esimiestyön erityiskysymykset. Yhteistyössä FCG Oy:n kanssa toteutettiin tilauskoulutusta yksilöllisestä asumisesta, työllisyydestä ja psykososiaalisesta hyvinvoinnista sekä laivaseminaari vammaispalvelulain toteutumisesta. Kehitysvamma-alan uusia ammatti-

tutkintoja käsiteltiin sosiaali- ja terveysalan opettajien neuvottelupäivillä.

Verkko-opetuksen kehittämistä jatkettiin alan henkilöstön lisä- ja täydennyskoulutuksen tarpeisiin. Uudistettua kehitysvammaisuuden verkkokurssia toteutettiin Pirkanmaalla ja Savossa.

Alli-valmennukseen osallistui yhdeksän asumisen, opetuksen tai työ- ja päivätoiminnan palveluyksikköä eri puolilta Suomea. Alli-valmennusohjelmat ovat vakiintunut osa Tutken toimintaa. Ne tukevat kehitysvamma-alan yksiköitä palvelujen laadun arvioinnissa ja kehittämisessä. Valmennusohjelmat tarjoavat työyhteisöille valmennuspäiviä, ohjausta ja neuvontaa sekä työskentelyä tukevan materiaalin.

Räätälöityjä tilauskoulutuksia toteutettiin eri puolilla Suomea ja teemoina olivat mm. kehitysvammaisuus, toimintakyvyn tukeminen, tuettu päätöksenteko, yksilökeskeinen elämänsuunnittelu, vammaispalvelulaki ja palvelusuunnittelu, yksilöllinen asuminen, työllisyys, seksuaalisuus ja ihmissuhteet sekä ikääntyminen. Monein näistä koulutuksista sisältyi vahva konsultatiivinen osuus.

Konsultaatioita ja paikallisia kehittämishankkeita toteutettiin vaativien erityisryhmien tarvitsemien palveluiden kehittämisessä (mm. PWS-oireyhtymää kantavat henkilöt ja kehitysvammaiset mielenterveyskuntoutujat).

Valtakunnallisia kursseja ja koulutuksellisia tapahtumia järjestettiin 15. Osa koulutuksista toteutettiin Kehitysvammaliiton tiloissa Helsingissä ja osa alueellisinä koulutuksina maakunnissa. Tilauskoulutuksia ja konsultaatioita toteutettiin erimittaisina, yhdestä

KUVA: ANNELI PUHAKKA

Ulkoministeri Alexander Stubb puhui ihmisoikeuksista What about me -konferenssissa.

tunnista useamman päivän prosessikoulutuksiin. Koulutus- ja konsultaatiotunteja kertyi yhteensä yli 700 ja niihin osallistui yhteensä lähes 3400 henkilöä.

Isot tapahtumat järjestettiin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kesäkuussa yhteistyössä eurooppalaisten palveluntuottajien organisaation EASPD:n ja kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan kanssa järjestettiin kaksipäiväinen kansainvälinen What about me -konferenssi Hel-

singissä. Konferenssi kokosi runsaat 300 ihmistä eri puolilta Eurooppaa pohtimaan vammaisten ihmisten ihmisoikeuksia ja niiden toteutumista. Konferenssiin orientoituttiin edellisenä päivänä järjestetyillä Opin-topäivillä, joissa tarkasteltiin konferenssin teemoja suomalaisista näkökulmista. Syyskuussa toteutettiin yhteistyössä Perhehoitoliiton kanssa perinteiset perhehoitajien koulutuspäivät Hämeenlinnassa Aulangolla.

Kirjasto- ja tietopalvelut

Kehitysvamma-alan tietoutta hakevia asiakkaita palveltiin kirjaston tiloissa, kaukopalveluna ja sähköisten aineistojen, tietokantojen ja viestinnän avulla. Kirjaston asiakastyössä painottui – kirjastossa tapahtuvan neuvonnan ja lainauksen lisäksi – asiakkaiden opastaminen tiedon lähteille, perehdyttäminen tiedonhakuun ja hakuympäristöihin sekä tiedonhaku asiakkaille. Kirjaston aineistokokoelmaan Kevaliin linkitettiin sähköisiä verkkojulkaisuja: tutkimusraportteja ja tilastojulkaisuja, mutta myös projekti- ja seminaariraportteja sekä työryhmien ja valiokuntien mietintöjä.

Kevali-kokoelmasta tehtiin lainauksia uusintoineen 3856, mikä on 22 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2009. Lainaajaryhmistä suurimmat olivat Kehitysvammaliiton työntekijät (55 %), vammaisalan henkilöstö (22,5 %) ja opiskelijat (13 %). Kokoelmaa kartutettiin 367 nimekkeellä. Enemmistö siitä oli kirjoja, elektronista aineistoa ja kausijulkaisuja. Kokoelmasta tehtiin poistoja yhteensä 72 nidettä. Kevali-kokoelmassa oli toimintakauden päättyessä 15 196 nidettä ja 11 256 nimekettä.

Kevali-kokoelman verkko-ohjelmasta asiakkaat hakivat tietoa 28 784 kertaa. Lehtiportaalista tehtiin hakuja 486 (luku sisältää haun lehden nimellä ja siirtymisen näytölle haetun lehden tietoihin). Haut kohdistuivat 48 sähköiseen lehteen ja niiden artikkeleihin. Kirjaston käytössä oli myös Aleksiviitetietokannan lisenssi tiedonhakuun kotimaisista sanoma- ja aikakauslehdistä.

Opike – osallistavaa oppimista

KEHITYSVAMMALIITON OPPIMATERIAALIKESKUS OPIKE tuottaa aineistoja erilaisten oppijoiden opetukseen, kasvatukseen ja kuntoutukseen. Tavoite on lisätä kehitysvammaisten ja muiden oppimisen haasteita kohtaavien ihmisten osallisuutta, toimintakykyä ja tiedonsaantia sekä tukea heidän lähihenkilöitään työssään erilaisten oppijoiden kanssa.

Tavoitteena on antaa erilaiselle oppijalle

- tunne omasta itsestä aktiivisena toimijana, joka voi vaikuttaa omiin asioihinsa

- kokemus siitä, että hänellä on osaamista, kykyjä, tietoja ja taitoja
- tuntemus siitä, että hän on sinnikäs, sisukas ja haluaa työskennellä pitkäjännitteisesti.

Toiminta ja tuotanto

Opikkeen kaikki materiaalit perustuvat pedagogiseen tietoon ja kentällä tapahtuvaan testaukseen. Tuotannossa on noin 40 tuotetta, joista vuosittain valmistuu noin 15–20. Toimintavuonna painottui verkkomateriaalin tuotanto.

Vuonna 2010 jatkettiin osallistavaa oppimista tukevan materiaalin tuotantoa, jolla tuetaan myös koulujen inklusiivisia tavoitteita. Toinen painopistealue on edelleen vaikeavammaisten opetukseen tuotettava materiaali.

Opike tuottaa sekä painettuja aineistoja että verkkomateriaaleja. Osa aineistoista tuotetaan yhteistyössä muiden alan toimijoiden kanssa. Painotuotteiden ympärille tuotettiin verkkomateriaaleja, jotka julkaistaan Opikkeen verkkopalvelussa. Uusien tuotteiden lisäksi jo aiemmin valmistuneista materiaaleista otettiin uusintapainoksia. Osa uusintapainoksista myös päivitettiin. Tuotannon tukena Opikkeessa toimii erilaisia tuotekehitysryhmiä.

Aineistojen tuotannossa hyödynnettiin digitaalista tuotantoprosessia ja digipainoa, mikä nopeutti tuotekiertoa ja mahdollisti tuotteiden tiheämmän päivityksen. Opikkeella oli myös entistä paremmat mahdollisuudet kehittää tuotteitaan asiakkailta saadun runsaan palautteen ansiosta.

KUVA: MARKO MIKKONEN

Opikkeen näyttelyyn tutustui lähes 40 ryhmää sekä yksittäisiä asiakkaita.

Koulutus ja opastus

Opike tarjosi Opetushallituksen tuella täydennyskoulutusta opetushenkilöstölle. Lisäksi järjestettiin tuotettuihin materiaaleihin liittyvää käyttöopastusta ja tuotekehitystapaamisia sekä kahdesti vuodessa Opikepäivät, joilla on mahdollisuus kuulla ajankohtaisista aiheista, tutustua Opikkeen tuotteisiin ja tavata Opikkeen henkilökuntaa.

Vuonna 2010 Opikkeen myyntinäyttelyssä vieraili 18 ammattilais- ja 20 opiskelijaryhmää sekä yksittäisiä asiakkaita. Myös myyntinäyttely Pieksämäellä tarjosi ammattihenkilöstölle mahdollisuuden tutustua Opikkeen tuotteisiin ja Kehitysvammaliiton toimintaan.

Opike osallistui vuoden aikana 14:ään messu- ja näyttelytapahtumaan. Lisäksi Opikkeen henkilökunta vieraili kouluissa ja päiväkodeissa esittelemässä tuotteita.

Opikkeen tuoteluettelo ja verkkokaupan sisältöjä kehitettiin informatiivisemmiksi. Lisäksi Opike julkaisi kaksi Opike-uutislehteä, joita jaettiin Ketju-lehden välissä ja asiakastapahtumissa sekä neljä Tikas-tiedotetta. Opike markkinoi tuotteitaan ja palveluitaan alan lehdissä ja yhteistyökumppaneiden kautta.

Myynti

Opikkeen myynti pysyi miltei edellisvuoden tasolla. Selkokirjojen myynti verrattuna edellisvuosiin kasvoi.

Vuoden myydyimpiä tuotteita olivat:

- vaikeavammaisille suunnattu musiikki-
ilmaisumateriaali Näin minä opin
-sarja
- Selkeää suomirokkia
- Maharumpu
- Kuvionuotit 1-3
- Arkimatikka
- KKK-harjoitusohjelmat
- Tikas-opetuslisenssi
- Apua arkeen ja aistihäiriöihin -opaskirja
- Vaikeavammaisten opetus ja kasvatusta -käsikirja
- tunneilmaisu-leikkimateriaali Kadonnut avain
- Selkokielen käsikirja.

Opikkeen tuottamista kirjoista mm. Graafinen kommunikointi, Vuorovaikutus, Johdatus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikointimenetelmiin ja Apuvälinekirja on valittu usean oppilaitoksen opinto-ohjelmaan tenttikirjallisuudeksi.

Opikkeen tuotanto tukee osallistavaa oppimista ja koulujen
inklusiivisia tavoitteita. Toinen painopistealue on vaikeavammaisten
opetukseen tuotettava materiaali.

KUVA: PANU KOSKI

Tikas palkitsi aktiivisia toimijoitaan. Vuoden oppilaitoksen palkinnon sai Bovallius-ammattiohje Turusta. Palkinnon vastaanottivat Tikas-opettajat Sanna Mäkelä ja Hannele Kaila-Viitanen. Vuoden oppilaaksi nimettiin Leevi Kinnunen. Alueinnovaattorina palkittiin Päivikki Rintala Tornionseudun koulusta. Vuoden kouluttaja on Lea Grönlund Enter ry:stä ja vuosikymmenen kehittäjä ja yhteistyökumppani Hanna Fontell Eestinmäen koulusta Espoosta.

TVT-opetus

Erityisryhmien tietotekniikkaopetuksen sisältöjä kehitettiin edelleen. Tikas-koulutuskokonaisuutta alettiin muokata laajemmaksi tvt-koulutukseksi.

Tikas-sanasto tuotettiin uutena painettuna materiaalina. Lisäksi tuotettiin tieto- ja viestintäkasvatuksen opiskelua tukevia verkkotehtäviä.

Opike järjesti opetushenkilöstölle suunnattua käytännönläheistä täydennyskoulutusta tieto- ja viestintäteknikasta Opetushallituksen tuella eri puolilla Suomea. Toimintavuonna oli käynnissä kolme laajaa tvt-koulutushanketta, joista yksi päättyi.

Vuoden 2010 lopussa Suomessa oli 160 Tikas-koulutusmallia käyttävää oppilaitosta, yli 500 Tikas-opettajaa ja Tikas-todistuksen oli saanut noin 5600 erityisoppilasta.

Kehittäminen ja yhteistyö

Opikkeen toiminnan kehittämisessä panostettiin viestintään. Toimintavuonna jatkettiin Opike – osallistavaa oppimista -sloganin levittämistä. Iso kehittämisprojekti oli Opike-verkkopalvelun tekninen ja sisällöllinen kehitystyö. Kehitystyössä pyrittiin

ottamaan haltuun sosiaalisen median mahdollisuudet sekä huomioimaan erilaisten asiakkaiden tarpeet ja osaamisen jakaminen. Verkkopalveluympäristö mahdollistaa asiakkaiden äänen tehokkaamman kuulemisen.

Opike tekee tuotantoon liittyvää yhteistyötä alan toimijoiden kanssa. Tavoitteena on hyödyntää resursseja maksimaalisesti ja välttää samojen nimikkeiden tuotanto. Yhteistyötä tehdään Opetushallituksen, valtion erityiskoulujen ja ammattiohjeiden kanssa. Opike jatkoi yhteistyötään myös ruotsalaisen Svenska Pedagogiska Institutin kanssa. Vuonna 2009 alkoi Nordplus-hanke ICT-Circles of Learning, jossa kehitettiin opetushenkilöstön tieto- ja viestintäteknikan taitoja yhdessä Tanskan ja Latvian kanssa. Tuotantoon liittyvää yhteistyötä tehdään myös ruotsalaisen Serholt Läromedelin kanssa. FDUV:n kanssa on neuvoteltu Opikkeen kehittämään TVT-koulutusmalliin liittyvien materiaalien kääntämisestä. Opike toimi myös aktiivisesti muiden kustantajien kanssa Suomen kustannusyhdistyksen työryhmissä.

Opike tekee tuotantoon liittyvää yhteistyötä alan toimijoiden kanssa. Tavoitteena on hyödyntää resursseja maksimaalisesti ja välttää samojen nimikkeiden tuotanto.

Tikoteekki – monta tapaa viestiä

KEHITYSVAMMALIITON TIETOTEKNIikka- JA KOMMUNIKAATIOKESKUS TIKOTEEKKI edistää diagnoosista riippumatta puhevammaisten ihmisten oikeutta tulla kuulluksi ja ymmärretyksi sekä vaikeavammaisten ihmisten tietotekniikan käyttöä. Tikoteekin toiminta vahvistaa vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallistumista sekä ehkäisee syrjäytymistä.

Tikoteekki tiedottaa, kouluttaa, kehittää uusia toimintamalleja ja teknologisia ratkaisuja vammaisten ihmisten, heidän lähi-ihmistensä ja alan ammattilaisten käyttöön. Lisäksi keskus pyrkii vaikuttamaan alan palveluiden yhdenvertaiseen toteutumiseen koko maassa kokoamalla tietoa ja kehittämällä palveluiden käytäntöjä ja rakenteita yhdessä alan toimijoiden kanssa. Kehittämistyötä tukevat asiakasarvioinnit sekä valtakunnallinen Tikoteekki-verkosto, jonka toimintaa keskus koordinoi.

Vuonna 2010 Tikoteekin tavoitteena oli

- vahvistaa puhevammaisten ihmisten äänen kuulumista
- tukea alan ammattilaisten ja vammaisten henkilöiden lähi-ihmisten valmiuksia käyttää tietoteknisiä apuvälineitä
- selvittää vaativien kommunikointisovellusten käyttöönoton tukimalleja
- edistää vaikeimmin puhevammaisten ihmisten ja työntekijöiden vuorovaikutusta Vuorovaikutusmalli vaikeimmin puhevammaisten ihmisten

osallistamiseksi (Oivalla vuorovaikutukseen) -hankkeen avulla.

Tieto ohjaa palveluihin

Tiedottaminen sekä lähi-ihmisten ja alan ammattihenkilöstön kouluttaminen lisäävät tietoa kommunikoinnin mahdollisuuksista sekä puhevammaisten ihmisten tulkkauspalveluista, kommunikoinnin apuvälinepalveluista ja kuntoutuksesta.

Tietoa kommunikoinnin mahdollisuuksista jaettiin kansainvälisenä puhevammaisten päivänä (AAC-päivä) 6.10. Helsingin Narinkkatorilla. Lisäksi tietoa jaettiin Tikonen-tiedotteessa, Papunetin ja Tikoteekin sivustoilla, Studia AAC -keskustelutilaisuuksissa ja eri lehdissä.

Tulkkauspalvelun siirtyminen Kelan järjestämisvastuulle 1.9. käynnisti puhevammaisten tulkkauspalveluoppaan uudistustyön yhteistyössä Papunet-verkko- palveluyksikön ja Suomen CP-liiton kanssa. Oppaassa kerrotaan tulkkauspalvelusta ja sen mahdollisuuksista tukea puhevammaisen ihmisen äänen kuulumista. Siitä otettiin 14 000 kappaleen painos. Lisäksi Tikoteekki käänsi suositun Vuorotellen-oppaan englanniksi ja venäjäksi. Oppaan suomenkielisestä versiosta otettiin 8000 kappaleen lisäpainos ja Kuvat kommunikoinnissa -oppaasta 5000 kappaleen lisäpainos. Opas tietotekniikan mahdollisuuksiin -esitteen päivitys käynnistettiin loppuvuodesta. Kaikki oppaat ovat myös tulostettavissa Papunetin sivuilta.

Tikoteekki järjesti Helsingissä Narinkkatorilla yleisötahtuman kansainvälisenä puhevammaisten päivänä 6.10.

KUVA: ANU SALLINEN

Koulutus vahvistaa osaamista

Tikoteekki toteutti vuoden aikana yli kuusikymmentä koulutusta ja luentoa hoito-, kuntoutus- ja opetusalan ammattilaisille ja opiskelijoille. Kaikkiaan koulutuksiin osallistui noin tuhat henkilöä. Suuri osa koulutuksista sisälsi tietoa vuorovaikutuksesta ja asiakkaan kommunikoinnin tukemisesta. Kolmannes koulutuksista antoi osallistujille valmiuksia käyttää tietoteknisiä erityisohjelmia ja oheislaitteita opetuksen, kuntoutuksen ja kommunikoinnin tukena.

Tikoteekkiin tutustui vuoden aikana kolmekymmentä ryhmää. Opiskelijoiden lisäksi keskuksessa vieraili muun muassa vanhempia, sairaaloiden kuntoutustyöryhmiä ja ulkomaisia vieraita Koreasta, Makedoniasta, Ruotsista ja Belgiasta.

Lähi-ihmisten asenteet ja toimintamallit vaikuttavat merkittävästi puhevammaisen ihmisen äänen kuulumiseen. Tikoteekin OIVA-hankkeessa kehitetty OIVA-vuorovaikutusmalli vahvistaa vaikeimmin puhevammaisten ihmisten ja työntekijöiden vuorovaikutusta. Tikoteekki päätti vuoden aikana viisi ja käynnisti neljä uutta vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten yhteisöille ja lähi-ihmisille suunnattua OIVA-vuorovaikutusprosessia eri puolilla Suomea.

Puhevammaisen henkilön ääni kuuluviin

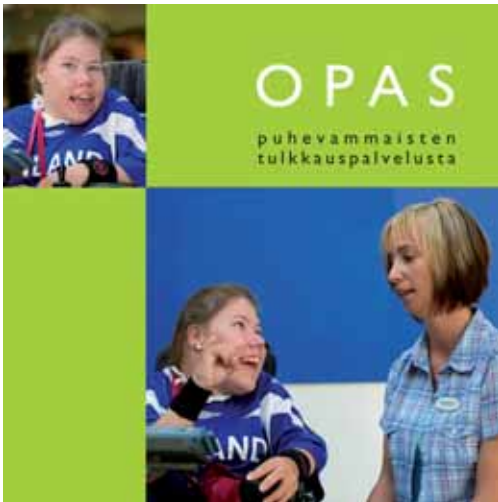
Vaikea puhe- tai liikuntavamma rajoittaa merkittävästi ihmisen mahdollisuuksia osallistua ja ilmaista itseään. Erikoissairaanhoidon apuvälinepalveluiden kautta puhevammaisen tai vaikeasti liikuntavammaisen henkilö voi saada käyttöönsä yksilölliset, kommunikointiaan ja toimintaansa tukevat apuvälineet ja laitteet. Lisäksi

apuvälinepalveluprosessiin kuuluu yhteisön ohjaus apuvälineen käyttöön ja kommunikoinnin tukemiseen. Vaativia kommunikoinnin ja tietokoneen käytön apuvälineatkaisuja toteuttaa Suomessa Tikoteekki-verkosto.

Vuoden aikana Kehitysvammaliiton Tikoteekissa käynnistettiin kommunikoinnin arviointipalveluiden valtakunnallinen kehittäminen yhteistyössä Tikoteekki-verkoston kanssa. Kommunikoinnin arviointimallin rinnalle työstettiin uusia asiakkaan ja erityisesti yhteisön tietotaidon huomioivia toimintakäytäntöjä. Syksyllä Tikoteekki kokeili videopohjaista kommunikoinnin arviointia kolmen yhteisön kanssa sekä mallia, jossa ensimmäisen käynnin jälkeen määritellään asiakkaan ja yhteisön arviointipolku ja palvelun sisällöt. Mallien kehittäminen jatkuu vuonna 2011.

Apuvälinepalveluiden yhtenäistämiseksi alettiin laatia kuvausta hyvistä käytännöistä kommunikoinnin arviointiprosessissa ja eri sairaanhoitopiirien kommunikoinnin ja tietoteknisten apuvälineiden saatavuusperusteissa sekä Tikoteekki-verkoston rekisteri- ja kirjaimiskäytännöissä.

Kehitysvammaliiton Tikoteekin kehittämistyön perustana ovat projekti- ja asiakastyössä kehitetyt ja sovelletut käytännöt, toimintamallit ja apuvälinekehoitus. Kommunikointiohjelmat käyttöön -projektissa kehitetty monipuolinen kommunikointisovellus, TAIKE-taulusto, otettiin käyttöön vähitellen eri puolilla Suomea Tikoteekki-verkoston kautta. Tauluston käyttöönotto edellyttää lähi-ihmisten perehtymistä sen käyttöön ja päivittämiseen. Vuoden aikana järjestettiin viisi koulutusta tauluston käyttöön ja toteutettiin ensimmäinen liikunta- ja puhevammaisten lasten perhekurssi TAIKE-tauluston käytöstä yhteistyössä Invalidiliiton Lahden kuntoutuskeskuksen kanssa. Taulusto herätti paljon

Osaavan kumppanin kanssa puhevammaisen ihminen kokee, että hänet hyväksytään omana itsenään ja että hänen osallistumisensa vuorovaikutukseen on tärkeää. Hän voi tehdä aloitteita, ja hänen aloitteisiinsa vastataan.

kiinnostusta ja sitä esiteltiin lukuisissa tilaisuuksissa ja kolmessa artikkelissa.

Palvelujen yhtenäistämiseksi koottiin Tikoteekki-verkostolle uusia kommunikointikansio- ja taulupohjia. Papunetin sivuille tuotettiin tietokoneen käyttöön liittyviä käyttöohjeita ja Power Point -ohjelmalla toimivia tarinoita. Lisäksi yhteistyössä Papunet-verkkopalveluyksikön kanssa päivitettiin kommunikoinnin apuvälineisiin liittyviä sivuja ja tietokantoja.

Tikoteekin toiminta painottui vahvasti palveluiden ja toimintojen valtakunnalliseen kehittämiseen. Linjaus merkitsi keskuksen asiakasmäärän merkittävää supistamista. Tikoteekki ei ottanut syksyllä vastaan uusia asiakkaita, vaan käynnisti neuvottelut asiakaslinjauksista HUS:n kanssa. Vuoden aikana Tikoteekki päätti 41(2009:49) asiakasarviointiprosessia ja konsultoi neljää asiakasta ja yhteisöä. Tikoteekki toimi pääosin Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan alueella.

Yhteistyössä on voimaa

Tikoteekki teki tiivistä yhteistyötä puhevammaisia edustavien järjestöjen kanssa yhteisissä lausunnoissa ja kirjelmissä, jotka koskivat uutta puhevammaisten tulkkauspalvelulakia ja palvelun järjestämisvastuun siirtymistä Kelaan. Hankeyhteistyö jatkui CP-liiton Muutu-hankkeen, Honkalampi-säätiön Punos-hankkeen, Etevan Etätulkkihankkeen ja Aivoliiton Juttutupa-hankkeen ohjaus- ja johtoryhmissä. Käytännössä tiedotettiin projekteista sekä konsultoitiin teknisten apuvälineiden ja kommunikointiohjelmien käytöstä hankkeiden henkilökuntaa. Honkalampi-säätiön kanssa selvitettiin olemassa olevia tukijärjestelmiä teknisten apuvälineiden käytön tukena ja laadittiin projektisuunnitelma tukijärjestelmän kehittämiseksi. Lisäksi

kokeiltiin ja kehitettiin tietokonepohjaisten kommunikointiohjelmien soveltuvuutta etäkommunikointiin ja -tulkkaukseen.

Yhteistyötä tehtiin myös Kelan, STM:n, THL:n, HUS:n apuvälineyksikön, Suomen puhevammaisten tulkit ry:n ja Jaatinen ry:n kanssa puhevammaisten ihmisten palvelujen kehittämiseksi. Tikoteekki osallistui myös ruotsinkielisen SPERESin messuihin Vaasassa. Kommunikoinnin tutkimuksen alueella yhteistyötä tehtiin THL:n apuvälinetiimin, Arcada-oppilaitoksen, Oulun yliopiston logopedian oppiaineen sekä Helsingin yliopiston käyttäytymistieteiden laitoksen kanssa.

Tikoteekki-verkostosta apuvälinepalveluita

Puhevammaisen ihminen tarvitsee lähi-ihmisten tukea sekä apuvälineitä kommunikointiin. Puhevammaisten tulkkauspalvelun käyttäminen edellyttää toimivaa kommunikointikeinoa. Keskussairaaloiden Tikoteekit, Folkhälsanin kommunikaatiokeskus sekä HYKS:n apuvälineyksikkö ja Tietoteekki toteuttavat kommunikoinnin apuvälinearviointeja, joiden perusteella tarvittava apuväline myönnetään.

Palveluiden tuottajat kuuluvat Kehitysvammaliiton Tikoteekin koordinoimaan Tikoteekki-verkostoon. Sen tavoitteena on kommunikoinnin apuvälinepalveluiden kehittäminen, vaikeasti puhevammaisten ihmisten syrjäytymisen ehkäiseminen ja yhdenvertaisten ja laadukaiden palveluiden toteuttaminen eri puolilla Suomea. Tikoteekki-verkostoon kuuluu yli 70 kommunikoinnin apuvälinepalveluita toteuttavaa työntekijää.

Tikoteekki-verkoston työntekijät osallistuivat Sillalla-seminaariin, minkä lisäksi he kokoontuivat vuosittain toteutettaville verkostopäiville jakamaan osaamistaan ja pohtimaan apuvälinepalveluiden käytäntöjä

ja myöntämiskriteereitä. Palveluiden järjestämisestä Kymenlaakson alueella neuvoteltiin.

Kommunikointiohjelmat käyttöön -projekti

Kommunikointiohjelmat käyttöön -hankkeen päämääränä oli luoda kommunikointiohjelmaan valmista materiaalia puhevammaisten lasten ja nuorten käyttöön. Materiaalin suunnittelun tavoitteena oli taata puhevammaiselle ihmiselle mahdollisuus tuottaa kieliopillisesti ymmärrettävää suomen kieltä ja keskustella mahdollisimman sujuvasti kommunikointiohjelman avulla. Viiden vuoden kehitystyön jälkeen syntyi TAIKE-taulusto 2009, jonka päivittäminen ja levittäminen jatkuivat alkuvuodesta 2010 osana projektia. Hankkeen loppuraportti Kommunikointiohjelmat käyttöön valmistui huhtikuussa ja se on tulostettavissa Tikoteekin internetsivuilta. Vaikka projekti päättyi, jatkui TAIKE-tauluston kehittäminen, yhteistyö Punos-hankkeen kanssa, koulutukset ja tiedottaminen Tikoteekin omana työnä.

OIVALLA vuorovaikutukseen

Kehitysvammaliiton Tikoteekissa toteutetaan vuosina 2009–2012 OIVALLA vuorovaikutukseen -hanke. Hankkeen tausta-ajatus on, että myös vaikeimmin puhevammaisella ihmisellä on oikeus ilmaista itseään ja tulla ymmärretyksi.

Vuorovaikutus vaikeasti puhevammaisen ihmisen kanssa on usein haasteellista ammattilaisellekin. Kontaktia puhevammaiseen ihmiseen voi olla vaikea saada, yhteistä kieltä ja rytmiä voi olla vaikea löytää tai puhevammaisen ihmisen aloitteet vuorovaikutukseen ovat vähäisiä. Myös vuorovaikutuskumppanin kiire ja väsymys voivat vaikeuttaa vuorovaikutusta. Taito

toimia puhevammaisen ihmisen tasavertaisena vuorovaikutuskumppanina ei synny välttämättä itsestään, mutta se on opittavissa.

Tikoteekin OIVA-hankkeessa (2005 – 2008) kehitetty OIVA-vuorovaikutusmallin® mukainen työskentely auttaa vuorovaikutuskumppaneita vahvistamaan vuorovaikutustaitojaan. Osaavan kumppanin kanssa puhevammaisen ihminen kokee, että hänet hyväksytään omana itsenään ja että hänen osallistumisensa vuorovaikutukseen on tärkeää. Hän voi tehdä aloitteita, ja hänen aloitteisiinsa vastataan. Hän voi vaikuttaa vuorovaikutuksen tahtiin. Hänen halutaan ymmärtävän ja häntä halutaan ymmärtää.

OIVALLA vuorovaikutukseen (2009 – 2012) -hankkeen tavoitteena on levittää OIVA-vuorovaikutusmallia sekä kehittää ja soveltaa OIVA-vuorovaikutusmallia myös vaikeimmin muistisairaiden ihmisten yhteisöille.

Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat Eteva kuntayhtymä, Helsingin kaupunki, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri (Eksote), Oulun kaupunki, Turun kaupunki, Muistiliitto ry ja Helsingin yliopiston käyttäytymistieteiden laitos.

Tavoitteisiin hanke etenee kehittämällä

- 1) OIVA-ohjaajien koulutusohjelman
- 2) OIVA-ohjaajien materiaalit ja työvälineet
- 3) OIVA-ohjaajien tukiverkoston.

Lisäksi hankkeessa

- 4) kokeillaan OIVA-vuorovaikutusmallin toimivuutta vaikeasti muistisairaiden ihmisten yhteisöissä
- 5) kootaan ja tuotetaan tietoa vaikean muistisairauden vaikutuksista vuorovaikutukseen.

Hankkeen painotusalueet vuonna 2010 olivat

- OIVA-vuorovaikutusmallin levittäminen

- koulutettujen OIVA-ohjaajien avulla
- OIVA-ohjaajakoulutuksen rakenteen ja sisällön kehittämisen jatkaminen
- OIVA-verkoston suunnitteleminen.

OIVA-vuorovaikutusmallin levittäminen

Yhteensä kuusi OIVA-ohjaajaopiskelijaa Eksotesta, Turusta, Oulusta ja Tikoteekista jatkoi vuonna 2009 alkanutta kouluttautumistaan. He osallistuivat keväällä 2010 koulutusohjelman lähiovetuspäiviin ja jatkoivat käytännön harjoittelussaan OIVA-vuorovaikutusmallin mukaisen työskentelyjakson ohjaamista. Jokaisella opiskelijalla oli harjoitteluyhteisönään vaikeasti puhevammaisille ihmisille palveluja tarjoava yksikkö. Opiskelijaryhmän OIVA-ohjaajakoulutus päättyi kesäkuussa. Jokainen valmistunut OIVA-ohjaaja alkoi hyödyntää koulutustaan ja aloitti uuden OIVA-ryhmän ohjaamisen syksyllä 2010 omassa organisaatiossaan. Toukokuussa 2010 käynnistyi uusi OIVA-ohjaajakurssin koulutus. Kurssille osallistuu yhteensä kuusi opiskelijaa Etevestä, Turusta ja Helsingistä.

Myös Kehitysvammaliiton Tikoteekin viisi OIVA-ohjaajaa ohjasivat OIVA-vuorovaikutusmallin mukaisia työskentelyjaksoja. OIVAan osallistui yhteisöjä vaikeasti kehitysvammaisten ihmisten asumispalveluyksiköistä sekä erityiskouluista. OIVA-vuorovaikutusmallin mukaiseen työskentelyyn osallistui 2009–2010 OIVA-ohjaajien ja OIVA-ohjaajaopiskelijoiden ohjauksessa eri puolilla Suomea yhteensä yhdeksän yhteisöä ja noin 50 työntekijää. 2010–2011 OIVA-työskentelyyn osallistuu yhteensä 16 yhteisöä ja noin 90 työntekijää. Välillisesti OIVA-vuorovaikutusmalli on vaikuttanut noin 150 vaikeimmin puhevammaisen ihmisen elämään.

OIVA-ohjaajakoulutuksen kehittäminen

Vuoden aikana suunniteltiin ja kehitettiin OIVA-ohjaajakoulutuksen lähiovetuspäivien rakennetta ja sisältöjä sekä OIVA-ohjaajan materiaaleja. Päivitystyössä hyödynnettiin kouluttajien kokemuksia, opiskelijoilta kerättyä palautetta ja hankkeen ulkoisen arvioinnin tuloksia.

OIVA-verkoston suunnitteleminen

Toimintavuonna suunniteltiin OIVA-verkoston toimintaperiaatteita yhdessä hankkeen yhteistyökumppaneiden kanssa: OIVA-verkosto on yhteistyön, yhteydenpidon ja tiedonvälityksen kanava Tikoteekin OIVA-kouluttajille, Tikoteekin kouluttamille OIVA-ohjaajille sekä heidän työnantajilleen. OIVA-verkoston jäsenyys oikeuttaa verkoston palveluihin, joita ovat mm. OIVA-työvälineiden käyttöoikeus, verkostopäivä ja ekstranetin palvelut. Verkosto järjestää jäsenilleen myös muita tilaisuuksia ja tarvittaessa työnohjausta. Hankkeen yhteistyökumppanit Eksote, Turku ja Oulu sekä näiden organisaatioiden valmistuneet OIVA-ohjaajat solmivat verkostosopimuksen Tikoteekin kanssa.

Lisäksi suunniteltiin myös OIVA-ekstranetin rakenne. OIVA-ekstranet on Tikoteekin tarjoama palvelu verkoston jäsenille. Ekstranet-sivut avattiin syksyllä 2010 www.tikoteekki.fi/oiva -sivuille .

Tiedotus ja hankkeen arviointi

Hankkeesta kerrottiin internetissä Tikoteekin ja Kehitysvammaliiton sivuilla sekä julkaistiin artikkeleita alan lehdissä. OIVA-vuorovaikutusmalliin kytkeytyvästä tutkimuksesta ilmestyi tieteellinen artikkeli Journal of Intellectual and Developmental Disability -lehdessä.

Toimintavuonna OIVA-aiheisia koulutuksia toteutettiin hankkeen ulkopuolisille tahoille kymmenen. Koulutuksiin osallistui noin 600 kuulijaa. Hanke oli esillä mm. ISAAC:n kansainvälisessä konferenssissa.

Toimintavuonna aloitettiin englantilaisen A Practical Guide to Intensive Interaction -kirjan ja Intensive Interaction DVD:n suomennostyo. Näiden materiaalien sisältö liittyy kiinteästi OIVAn aihepiiriin ja täydentää sitä.

Hankkeen etenemistä seurattiin tehdyn arviointisuunnitelman mukaisesti. Projektitiimi toteutti toimintavuoden aikana säännöllisen reflektoinnin lisäksi itsearviointin kaksi kertaa. Ohjausryhmä vastasi itsearviointikyselyyn syksyllä 2010 . Näiden itsearviointien perusteella tehtiin päätöksiä tarvittavista jatkotoimenpiteistä. Vuoden 2009-2010 OIVA-ohjaajakoulutuksesta tehtiin ulkoinen arviointi. Arvioinnin toteutti Sosiaalikehitys Oy. Arvioinnin tulokset on otettu huomioon OIVA-ohjaajakoulutuksen kehittämisessä.

INCL-TYÖ PAINOTTUI PERHETYÖHÖN INCL- ja Jansky–Bielschowsky-perheiden keskuudessa. Perheitä tuettiin ja ohjattiin arjessa ja erityiskriiseissä sekä toimittiin asiantuntijana ja konsulttina perheiden parissa työskenteleville tahoille. Työssä tuettiin muitakin harvinaisia sairausryhmiä, joiden tuen tarve on samankaltainen eikä sitä ole järjestetty minäkään muun tahon kautta. Tällaisia ryhmiä ovat mm. Krabben tauti, Rett-oireyhtymä, PEHO, mitokondrionaalinen enkefalopatia sekä Gm1. Kontakteja oli 94 perheen kanssa. Ulkomailla (Viro, USA ja Ruotsi) asuvien INCL-perheiden ja heidän kanssaan toimivien tahojen kanssa oltiin yhteydessä tarvittaessa. Uusia INCL-diagnooseja tehtiin Suomessa vuoden aikana vain kaksi. Loppuvuodesta oli 25:ssä INCL-perheessä elossa 27 lasta.

Työtä tehtiin ensisijaisesti niiden perheiden keskuudessa, missä lapsi tai lapsia on vielä elossa. Perheet tarvitsevat kuitenkin tukea lapsen kuoleman jälkeenkin, jotta elämä ja arki sujuisivat uudessa elämäntilanteessa.

Vuoden aikana oli 124 perhetapaamista. Erilaisia yhteisneuvotteluja perheen ja sosiaali- ja terveydenhoitoviranomaisten, päivähoidon, koulun ja lasten hoitajien kanssa oli yhteensä 80. Perheiden suvun ja terveiden sisarusten kanssa pidettiin yhteyttä mahdollisuuksien mukaan. Toiminta perustui perheiden toiveille ja tarpeille, ja yhteydenotot tulivat pääsääntöisesti perheiltä.

Alueellisia perheiden tapaamisia järjestettiin kolme. Niissä olivat mukana vanhempien lisäksi terveet sisarukset. INCL-sisaruksille järjestettiin yhteistapaaminen

ja isovanhemmille kurssiviikonloppu. Osallistuminen eri tilaisuuksiin oli runsasta.

Sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstölle, laitosten henkilöstölle sekä päivähoidolle ja koulutoimelle annettiin konsultaatioapua ja neuvontaa. Työnohjausta annettiin säännöllisesti seitsemälle työntekijäryhmälle. Työnohjauksella tuettiin työssä jaksamista ja annettiin neuvontaa ja ohjausta vaikeavammaisen lapsen hoidosta ja kuntoutuksesta. Aiheeseen liittyvää materiaalia jaettiin eri toimipisteisiin. Koulutus- ja informaatiotilaisuuksien avulla tuotiin esiin tämän vaikean sairausryhmän erityisongelmia ja tarpeita. Lisäksi pyrittiin kartoittamaan perheiden avuntarvetta ja varmistamaan sen kohdentuminen oikein. Koulutus-tilaisuuksia oli toimintavuoden aikana yhteensä 15 ja näissä koulutettavia henkilöitä yhteensä 130. Lähityöntekijöille ja verkostolle järjestettiin oma koulutustilaisuus alueellisten tapaamisten yhteydessä.

Yhteistyötä Suomen INCL-yhdistyksen kanssa jatkettiin tiiviisti. Yhteistyötä tehtiin myös KELAn, Näkövammaisten Keskusliiton ja Folkhälsanin kanssa. Duodecimin kanssa työstiin julkaisua pitkäaikaissairaitten ja vammaisten lasten parissa tehtävästä työstä. Rinnekoti-Säätiön Lasten kuntoutuskodin kanssa neuvoteltiin sopeutumisvalmennuskursseista sekä INCL-työn siirtymisestä sen alaisuuteen. Vuoden 2011 alusta INCL-työ siirtyikin RAY:n tukemana Rinnekoti-Säätiön toiminnaksi.

Vaikuttavaa viestintää

KEHITYSVAMMALIITTO ON YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAJA, ja viestintä on liiton tärkeimpiä tehtäviä. Kehitysvammaliitto viestii muita heikommassa asemassa olevista väestöryhmistä. Viestinnän tarkoituksena on parantaa näiden ryhmien arvostusta ja varmistaa heidän osallisuutensa yhteiskunnassa. Kehitysvammaliiton viestintä pyrkii vaikuttamaan asenteisiin, päätöksentekoon ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kehitysvammaliitto vaikuttaa yleisesti vammaispolitiikkaan sekä erityisesti kehitys- ja puhevammaisia ihmisiä koskeviin asioihin. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen lisäksi viestinnällä rakennetaan Kehitysvammaliiton mainetta.

Yhteiskunnalliseen keskusteluun tarvitaan tietoa kehitys- ja puhevammaisuudesta ja kohderyhmien elämästä, mahdollisuuksista ja yhteiskunnan asettamista rajoitteista. Syrjinnän estämiseksi on toimittava aktiivisesti. Kehitysvammaliiton viestinnän tehtävänä on korostaa kehitys- ja puhevammaisten ihmisten tasa-arvoa yhteiskunnassa.

Kehitysvammaliitto uudisti viestintästrategiansa vuoden 2010 aikana.

Mediaviestintä

Kehitysvammaliiton mediaviestinnän pääteemoja vuonna 2010 olivat kehitysvammaisten ihmisten asumispalvelujen rakennemuutos, selkokieli, työllistyminen ja FASD. Mediaseurannan mukaan Kehitysvammaliiton toimintaa tai kannanottoja käsiteltiin vuoden aikana yli 300 uutisessa tai artikkelissa. Lukumääräisesti ylivoimaisesti eniten juttuja julkaistiin selkokielestä tai selkokielisistä julkaisuista. Seuraavaksi eniten juttu-

ja oli työllistymisestä ja FASD-oireyhtymään liittyvistä aiheista (tarkemmin ks. edellä projektien kuvaukset s. 7 ja 8).

Kehitysvammaisten laitosasumisen vähentämiseen liittyvistä ongelmista, mm. palvelujen kilpailutuksen huonosta toteutuksesta sekä uuslaitostumisen uhasta, nostatettiin keskustelua kesällä kansainvälisen What about me -konferenssin yhteydessä. Aihe ei yltänyt määrällisesti parhaiten läpimenneiden asioiden joukkoon, mutta se sai arvovaltaista julkisuutta, kun asian käsittely jatkui syksyllä. Julkisuus oli osaltaan vaikuttamassa siihen, että alettiin kiinnittää huomiota erityisesti epäkohtaan että laitoksista pois muuttaville kehitysvammaisille ihmisille rakennetaan uusia laitospaikoita, vaikka mm. valtioneuvoston periaatepäätöksen linjaukset ovat päinvastaiset.

Kehitysvammaliiton ajamien asioiden näkyvyyttä mediassa seurattiin perinteisellä mediaseurannalla sekä sähköisen median reaaliaikaisella seurantatyökalulla.

Lehdet

Ketju-lehti ilmestyi kuusi kertaa vuodessa. Ketjun vuoden 2010 teemoja olivat mm. selkokieli, seksuaalisuus, ravitsemus ja hyvinvointi, riippuvuudet sekä henkilökohtainen budjetointi ja uudenlaiset tavat järjestää palveluita. Asumisesta kirjoitettiin jokaisessa numerossa. Ketjun levikki oli noin 2600 kappaletta.

Englanninkielinen Frontiers-lehti ilmestyi kerran ja siinä käsiteltiin mm. asumispalveluissa käynnissä olevaa rakennemuutosta sekä kehitysvammaisten ihmisten tuottamaa kulttuuria.

Vähän kunnioitusta -elokuvan käsikirjoitusta alettiin tehdä vuonna 2005 Kehitysvammaliiton organisoimassa käsikirjoitustyöpajassa.

Liiton verkkosivut ja muu tiedotus

Kehitysvammaliiton verkkosivuilla (www.kehitysvammaliitto.fi) oli vuonna 2010 keskimäärin reilut 9600 vierailua kuukaudessa. Vuoden lopussa toteutettiin kävijäkysely. Ajankoh- taista- ja Media-sivuille lisättiin RSS-syötteen tilausmahdolli- suus, joten kävijät saavat siis halutessaan aina tiedon tuoreis- ta uutisotsikoista.

Kielivalikoimaan kuuluvat yleis- ja selkokielisen suomen lisäksi ruotsi, englanti ja ranska. Englanninkieliselle puolelle lisät- tiin Abstracts-sivu, johon koottiin liiton henkilökunnan pitämiä eng- lanninkielisten esitelmien ja luen- tojen aineistoja. Yleisesti pyrittiin entistä tiheämpään uutispäivitys- tahtiin. Myös englanninkielisellä uutissivulla on nyt RSS-toiminto.

Kehitysvammaliiton jäsenkirje julkaistiin vuonna 2010 keväällä ja syksyllä.

Jäsenkirje lähetettiin ensisijaisesti sähköisesti mutta tarvittaessa myös perinteisenä kirjepostina. Sisäisen tiedotuksen kanavana käytettiin intranetia.

Lisäksi viestintäyksikkö tuotti mm. Tutken pro- jekteille tiedotusmateriaaleja, kuten esitteitä ja postereita.

Vähän kunnioitusta -elokuva

Kesäkuussa 2010 tuli elokuvateattereissa kautta maan ensi-iltaan elokuva *Vähän kunnioitusta*. Elokuvan käsikirjoitusta alettiin kirjoittaa vuonna 2005 Kehitysvammaliiton organisoimassa käsikir- joitustyöpajassa, johon osallistui ammattidramaturgin johdolla joukko kehitysvammaisia henkilöi- tä. Lähtökohtana oli ajatus tarjota kehitysvammaisille ihmisille tilai- suus näyttää osaamistaan myös elokuvan saralla ja kertoa omalla tavallaan suurelle yleisölle kehi- tystavasta. Varsinaiseen tuotantovaiheeseen tultua elokuva siirtyi Meguru Production -tuotan- toyhtiön vastuulle, ja sen ohjasi Pekka Karjalainen. Levittäjäyhtiönä oli Disney.

Elokuva kertoo fiktiivisen tar- rinan kehitysvammaisten ihmisen asumisyksikön asukkaiden ja henkilökunnan elämästä. Suuri osa

elokuvan näyttelijöistä on kehitysvammaisia. Eloku- van näki vuoden 2010 puolella noin 15 000 katsojaa elokuvateatterissa ja siitä julkaistiin Kehitysvammaliiton oman seurannan mukaan noin 50 juttua mediassa. Elokuva ilmestyy DVD:nä vuonna 2011 ja myöhemmin se nähdään myös televisiossa. Elokuvan työryhmä sai Kettuki ry:n myöntämän vuoden 2010 Taideteko- palkinnon.

Verneriverkkopalvelu – kehitysvammaisuudesta ja kehitysvammaisille

VERNERI (www.verneri.net) on Kehitysvammaliiton koordinoima, yhteistyössä muiden alan järjestöjen, säätiöiden ja kuntayhtymien kanssa toteutettava kehitysvamma-alan verkkopalvelu (mukana olevat yhteisöt ks. liite 8).

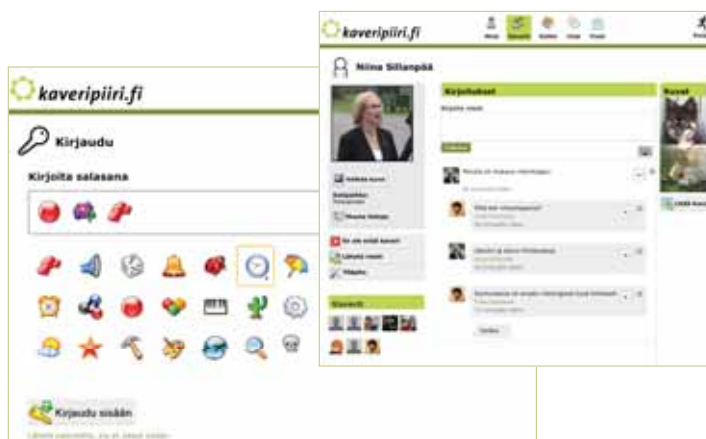
Verneriverkkopalvelu tarjoaa tietoa, asiantuntijaneuvontaa ja vertaistukea. Verneriverkkopalvelu palvelee suurta yleisöä, kehitysvammaisten omaisia, kehitysvammaisia henkilöitä, alan henkilöstöä, asiantuntijoita, opiskelijoita ja kaikkia, jotka tarvitsevat tietoa kehitysvamma-alalta.

Verneriverkkopalvelu on luotettava tietopankki kehitysvammaisuudesta, palveluista ja alan ajankohtaisista asioista. Kehitysvammaisille henkilöille Verneriverkkopalvelun selkosivuilla on tietoa ja palveluita selkokielellä.

Verneriverkkopalvelun päärahoittaja RAY teki vuonna 2010 selvityksen tukemistaan verkkopalveluista, ja Verneriverkkopalvelu sai erittäin hyvää palautetta. Verneriverkkopalvelun yleiskieliset sivut todettiin otoksen viestinnällisesti parhaaksi verkkopalveluksi. Selvitys tehtiin 40:lle eri verkkopalvelulle.

Selkokieliset sivut

Verneriverkkopalvelun selkosivut avattiin täydellisesti uudistettuina helmikuussa. Navigaattorakenne muutettiin kaksitasoiseksi ja linkit kuvallisiksi. Näin sivuista saatiin entistäkin selkeämmät ja helppokäyttöisemmät. Uudistuksen yhteydessä kaikki uudella sivustolla julkaistut tekstit käytiin läpi ja niitä päivitettiin tarpeen mukaan. Vuoden mittaan eri osioihin lisättiin paljon uusia kuvituskuvia. Uudistuksen yhteydessä vuorovaikutteiset osiot siirrettiin Kehitysvammaliiton ylläpitämään uuteen yhteisöpalveluun Kaveripiiriin, jossa kehitysvammaiset ihmiset

voivat pitää yhteyttä ystäviinsä ja solmia uusia suhteita. Selkosivuille valmistui osio liikunnasta. Kaikki työosion tekstit päivitettiin. Tuetun työllistymisen osion sisältöjä laajennettiin. Selkosivuille tehtiin uusi Ajankohtaista-osio, johon tuotettiin tietoa kehitysvammaisille ihmisille suunnatuista tapahtumista ja muista ajankohtaisista asioista. Selkosivuilla aloitti myös oma blogisti.

Selkosivuille lisättiin Omat tarinat -osio, jossa julkaistiin viikoittain kehitysvammaisten ihmisten omia tarinoita, kuten elämäkertoja ja matkakertomuksia. Tarinoita kerättiin muun muassa Verneriverkkopalvelun järjestettyjen kilpailujen avulla. Lukijat osallistuivat kilpailuihin lähettämällä Verneriverkkopalveluun tarinoita ja kuvia. Edellisvuonna kerättyjä ja selkokielelle muokattuja kehitysvammaisten ihmisten elämäkertoja julkaistiin läpi vuoden, kerran viikossa.

Selkosivujen suosituimpia osioita kävijämäärien perusteella olivat neuvontapalsta Verkko-Kerttu, kirjeenvaihto ja ihmissuhteisiin liittyvä tieto. Syksyllä liikunta-

aineiston valmistuttua se nousi suosituimpien sivujen joukkoon. Verkko-Kertulle lähetettiin 242 kysymystä. Selkosivujen kävijämäärä oli keskimäärin reilut 3000 kuukausittain. Kävijämäärä laski edellisvuoteen verrattuna, mikä johtuu mm. chatin siirtymisestä uuteen, Papunetin kanssa yhteistyössä kehitettyyn Kaveripiiri-yhteisöpalveluun. Kaveripiirissä oli maaliskuu-joulukuussa keskimäärin reilut tuhat kävijää kuukaudessa, ja Kaveripiirin chatissa lähetettiin 15 000 viestiä vuoden aikana. Rekisteröityneitä käyttäjiä oli vuoden lopussa noin 190 (Kaveripiiristä ks. lisää s. 30).

Vernerin teki tiivistä yhteistyötä Kehitysvammaisten Tukiliiton selkokielisen Leija-lehden kanssa. Yhteistyössä Bovallius-ammattipiirien kanssa aloitettiin videoiden tuottaminen selkosivuille, mutta niiden julkaiseminen siirtyi vuoden 2011 puolelle.

Yleiskieliset sivut

Vernerin yleiskielisten sivujen merkittävin ja laajin uusi osio oli Ihmissuhteet ja seksuaalisuus, joka palvelee erityisesti kehitysvammaisten ihmisten kanssa työskenteleviä, mutta myös omaisia. Osiossa käsitellään laajasti ihmissuhteita ja seksuaalisuutta, myös vaikeammin vammaisten ihmisten näkökulmasta.

Lisäksi Verneriin tuotettiin FASD-oireyhtymään liittyvää tietoa diagnooseista, alkoholivaurioiden esiintyvyydestä sekä kansainvälisiä tutkimus uutisia. Uutta tietoa kirjoitettiin myös yhteiskuntavastuusta, ja samalla luotiin uusi osio Vammaispolitiikka, joka sisältää myös edellisenä vuonna toimitettua sisältöä vammaisliikkeen tavoitteista ja kansainvälisestä vammaispolitiikasta.

Työtä tekijöille -projektin päätyttyä kehitysvammaisten ihmisten työtä käsittelevät tekstit muokattiin ja sijoitettiin Kehitysvammaisuus-osioon.

Vernerissä julkaistiin kehitysvammaisen lapsen henkilökohtaisen avustajan blogia.

Yleiskielisten sivujen kuvitusta uusittiin. Yleiskielisille sivuille suunniteltiin uusi graafinen ilme ja navigaattorirakenne, jotka otetaan käyttöön vuoden 2011 kuluessa.

Vernerin neuvontapalstoille lähetettyjen kysymysten määrä kasvoi edelleen. Palstalla vastattiin 238 kysymykseen. Aikaisempaa useammin kysyttiin edunvalvontaan ja sosiaaliturvaan liittyviä kysymyksiä. Eniten kysymyksiä tuli kuitenkin edelleen odotusajan seulontoihin liittyen. Odottajille-osion ylläpitoa ja kehittämistä jatkettiin yhteistyössä Väestöliiton Perin-

nöllisyysklinikoiden kanssa. Myös ammattilaisten sähköistä konsultointia jatkettiin yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Omaisten vertaistukihenkilötoiminta jatkui entiseen tapaan. Tukihenkilöille tarjottiin koulutusta ja työnohjausta kerran vuodessa. Keskustelupalstoille tuli reilut 600 puheenvuoroa.

Vernerin yleiskielisten sivujen suosituimpia osioita olivat ajankohtaiset uutiset ja avoimet työpaikat, kehitysvammaisuutta koskeva tieto, keskustelut sekä Odottajille-osio. Yleiskielisellä puolella oli kuukausittain kävijöitä keskimäärin reilut 17 000.

Vernerille perustettiin elokuussa sivu Facebookiin. Sivulla tiedotettiin Vernerin ja kehitysvamma-alan ajankohtaisista asioista. Sivujen kautta pyrittiin myös olemaan vuorovaikutuksessa käyttäjien kanssa. Vuoden lopussa sivuilla oli reilut sata jäsentä. Markkinoinnin tehostamiseksi Verneristä tehtiin vuoden lopulla kolme uutista esitettä: esitteet selkokielisestä ja yleiskielisestä Verneristä sekä erikseen Odottajille-osioista. Odottajille-osion esitettä postitettiin kaikkiin suomenkielisiin neuvoloihin. Vernerin sähköinen tiedote lähetettiin neljästi vuodessa. Lisäksi Vernerin-verkkopalvelua mainostettiin Ketju-lehdessä.

Palautteen määrä lähes kaksinkertaistui edellisvuoteen verrattuna (yli 200 palauteviestiä). Pääosa palautteesta tulee jokaisen sivun lopussa olevan palautelomakkeen kautta. Tämän palautteen lisäksi sekä yleisettä selkokielisellä puolella tehtiin vuoden lopussa kävijäkyselyt. Saatu palaute oli myönteistä.

Papunet – esteettömiä verkkopalveluja

PAPUNET-VERKKOPALVELUYKSIKKÖ kehittää ja toteuttaa esteettömiä verkkopalveluita puhe- ja kehitysvammaisille ihmisille, selkokielen käyttäjille, heidän lähi-ihmisilleen sekä alan ammattilaisille ja opiskelijoille. Tavoitteena on esteettömien verkkopalveluiden avulla mahdollistaa puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten osallistuminen tietoyhteiskunnassa ja vaikuttaa siihen, että kohderyhmien oikeudet tulla kuulluksi ja ymmärretyksi tietoyhteiskunnassa toteutuvat.

Yksikkö tuottaa Papunet-sivuston. Lisäksi se ylläpitää teknisesti Kehitysvammaliiton, Selkokeskuksen, Tikoteekin ja Tikoteekiverkoston kotisivuja sekä kehitysvamma-alan Verneriverkkopalvelua. Yksikkö kouluttaa ja tekee verkkosivujen saavutettavuuden arviointia puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten sekä selkokielen käyttäjien näkökulmasta.

Papunet-yksikkö on verkostoitunut alan kansallisten ja kansainvälisten asiantuntijoiden ja organisaatioiden kanssa ja tekee verkostoissa yhteistyötä esteettömän tietoyhteiskunnan edistämiseksi (Liite 10 Papunet-verkkopalveluyksikön yhteistyöjärjestöt).

Papunet-verkkopalvelu oli mukana RAY:n teettämässä selvityksessä, jossa arvioitiin RAY:n avustamia verkkopalveluita. Selvityksessä Papunet arvioitiin yhdeksi otoksen käytetyimmistä ja ammattimaisimmin toteutetuista verkkopalveluista.

Papunet-sivusto

Papunet on verkkosivusto (www.papunet.net) puhevammaisuudesta ja selkokielestä. Sivustoon on koottu laajasti ja keskitetysti alan tietoa, mutta se on myös

esteetön toimintaympäristö eri tavoin kommunikoiville ja tietokonetta käyttäville ihmisille. Papunet tarjoaa vammaisten ihmisten omaisille ja alan ammattilaisille tietoa muun muassa vuorovaikutuksesta, puhetta tukevasta ja korvaavasta kommunikoinnista, apuvälineistä, ohjelmista ja puhevammaisten tulkkipalvelusta. Sivuilta voi myös saada ideoita ja materiaaleja kuntoutus- ja opetustyöhön sekä vapaa-ajan toimintaan. Papunetin Peli-, Kuva-, Bliss- ja Selkosivut tarjoavat tietoa, tarinoita ja tehtäviä sekä mahdollisuuden toimintaan ja itsensä ilmaisuun.

Sivuston kävijämäärä kasvoi edelleen. Sivuilla vierailtiin yli 1,46 miljoonaa kertaa vuoden 2010 aikana. Keskimäärin sivuilla vieraili yli 122 000 kävijää kuussa.

Kävijöiden mielipiteitä sivustosta kerättiin avoimella palautteella, kävijäkyselyillä ja käyttäjähaastatteluin. Tuloksia hyödynnetään tulevan vuoden aikana muun muassa Papunet-sivuston eri osioiden ja uusien palveluiden kehittämisessä.

Toimintavuoden aikana Papunetin etusivut uusittiin ja samassa yhteydessä yleiskielisistä sivuista tuli Tietoa-sivut. Sivujen merkitys puhetta tukevan ja korvaavan materiaalin ja käytännön ideoiden jakajana kasvoi edelleen. Suositun kuvatyökalun kuvavalikoima laajeni uusien Mulberryn piirroskuvien, piirrettyjen viittomakuvien ja vuorovaikutustilanteita esittävien kuvien myötä. Lisäksi kuva- ja äänipankki päivittyivät.

Tulkkauspalvelusivut avattiin uusittuina, ja uusi päivitetty opas puhevammaisten tulkkauspalvelusta julkaistiin. Sivujen uusiminen ajoitettiin tulkkauspalvelulain muutoksen yhteyteen, ja muutosvaiheessa sivut palvelivat tulkkauspalvelun käyttäjiä ja puhetulkkeja

muun muassa tiedottamalla ajankohtaisista asioista. Sivujen uudistusta suunniteltiin yhteistyössä Kelan ja Suomen CP-liiton kanssa.

Tietoa-sivuille tuotettiin viittomasanastoa videoina, teorian tietoa yhteisön merkityksestä kommunikointikeinon oppimisessa ja uusia PowerPoint-ohjelmalla toteutettuja harjoituksia. Sivujen pelitietokanta ja opinnäytetyöt päivitettiin.

Kuvasivuille lisättiin painikeohjaus. Tämän ansiosta Kuvasivujen käyttö onnistuu hiiren lisäksi erilaisilla ohjaustavoilla. Kuvasivulla julkaistiin kuukausittain uusia kuvia tuettuja tekstejä, reseptejä ja muuta materiaalia. Papu-sammakon sivut tarjosivat kouluille, päiväkodeille sekä kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseille mahdollisuuden kertoa kuulumisiaan.

Pelisivuilla julkaistiin useita selkokieliä satukirjoja, lukemaan oppimista tukevia harjoituksia ja tarkkuutta vaativa Onki-peli. Uusien pelien ja tehtävien kehittämisessä kiinnitettiin erityistä huomiota käytön esteettömyyteen. Pelisivujen helppokäyttöinen piirustusohjelma ja piirustusnäyttely lisäsivät edelleen suosiotaan, ja ne toimivat yhä useammin myös käyttäjien vuorovaikutusfoorumina. Käyttäjät lähettävät ohjelman kautta viestejä, järjestävät kilpailuja ja äänestyksiä sekä piirtävät ja kirjoittavat sarjakuvia. Näyttelyyn oli vuoden loppuun mennessä tallennettu yli 40 000 työtä.

Blisskieliset sivut avattiin uudistettuina. Uudistus perustui sivujen kävijäkyselyssä ja käyttäjähaastattelussa koottuun käyttäjätietoon. Uusittujen sivujen tarkoituksena on välittää tietoa blisskielestä sekä tarjota materiaaleja blisskielen opetteluun.

Papunetin selkokieliiset sivut avattiin uudistettuina. Niiden käytettävyys parani merkittävästi muun muassa sivujen sisältövalikoiden kuvituksen myötä. Sivujen käyttäjät osallistuivat uudistamiseen. Selkokeskuksen sivuilla avattiin selkokirjatietokanta, johon on koottu kaikki Suomessa julkaistut suomenkieliset selkokirjat.

Vuoden aikana jatkettiin ruotsinkielisten LL-sivujen uudistusta yhteistyössä LL-Centerin kanssa. Selkosivujen sisällöstä vastasi Selkokeskus. Ruotsinkielisten LL-sivujen sisällöstä vastasi LL-Center.

Papunetin ruotsinkielisillä Tietoa-sivuilla avattiin kuvatyökalu, jonka avulla käyttäjät voivat tehdä muun muassa kommunikointikansioita. Lisäksi sivuilla julkaistiin tietoa koulunkäynnin apuvälineistä.

Ruotsinkielisillä ja englanninkielisillä pelisivuilla avattiin tarkkuutta harjoittava Onki-peli, uusia pala-

Papunetin kuvataidekilpailun satoa.
Ninni Etelämäen teos Päärynä.

pelejä ja postikortteja. Lisäksi ruotsinkielisillä sivuilla julkaistiin selkokieliä tarinoita.

Koulutus, tiedotus, sosiaalinen media ja käytettävyyden arvioinnit

Papunet koulutti opetustoimen, järjestöjen, julkisten palveluiden ja virastojen henkilöstöä verkkopalveluiden saavutettavuudesta, verkkomateriaalin käytöstä ja selkokieliä verkkopalveluista. Yhdessä Tikoteekin kanssa Papunet järjesti Kommunikointikansio – väline toimivaan vuorovaikutukseen -verkkokurssin alan ammattilaisille ja perheille. Kaikkiaan Papunetin järjestämiin koulutuksiin osallistui lähes 250 henkilöä.

Papunet osallistui kansallisiin ja kansainvälisiin puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia sekä esteettömiä verkkopalveluita kehittäviin työryhmiin, verkostoihin ja seminaareihin. Papunetissa jatkettiin selkokieliä verkkopalveluiden suunnitteluohjeiden kehittämistyötä ja tiivistettiin yhteistyötä W3C:n (The World Wide Web Consortium) kansainvälisten toimijoiden kanssa osallistumalla muun muassa WCAG2 verkkopalveluiden saavutettavuusohjeiden käännoistyöhön. Vuoden 2010 aikana Papunetin sivustoa ja kehittämis-toimintaa esiteltiin kansainvälisissä ICCHP:n ja ISAAC:n kongresseissa.

Papunetista tiedotettiin kuukausittain ilmestyvällä

sähköpostitiedotteella sekä Jaatinen- ja Toinet-sähköpostilistoilla. Toimintavuoden aikana vahvistettiin Papunetin näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa avaamalla alan teemoja käsitteleviä blogeja ja tiedottamalla aktiivisesti Facebookin kautta. Vuoden lopussa Papunetin Facebook-sivuilla oli lähes 1500 jäsentä.

Papunetin toiminnasta julkaistiin artikkeleita ja mainoksia alan ammatti- ja järjestölehdissä. Papunet tuotti artikkeleita Oppimateriaalikeskuksen julkaisemaan Apuvälinekirjaan ja THL:n toimittamaan Vammaispalvelujen sähköiseen käsikirjaan. Lisäksi Papunetia esiteltiin kansainvälisessä AAC-päivässä sekä 19 messutapahtumassa tai seminaarissa.

Vuoden aikana järjestettiin puhe- ja kehitysvammaisille ihmisille suunnattu kuvataidekilpailu, johon lähetettiin yli 300 eri tekniikoin toteutettua maalausta ja piirustusta. Kilpailutöitä esiteltiin Papunetin sivuilla ja kiertävässä näyttelyssä eri puolilla Suomea.

Papunet arvioi Kehitysvammaliiton ulkopuolisten verkkosivujen käytettävyyttä ja esteettömyyttä puhevammaisten ja selkokielen käyttäjien näkökulmasta. Arvioinnin kohteena olivat muun muassa Säteilyturvakeskus, Yleisradion selkoutusten ja Valtakunnallisen kirkkopyhän sivustot.

Selkohaku-hanke

Toimintavuoden aikana päättyi Selkohaku – Erityisryhmille soveltuvan suomenkielisen helppokäyttöisen tiedonhakupalvelun toteuttaminen internetiin -projekti (2008–2010). Projektin lopputuotoksena avattiin www.selko.fi-sivuille helppokäyttöinen hakukone, jonka avulla selkokieltä käyttävät ihmiset voivat suorittaa hakupalveluja kaikista Suomessa julkaistuista selkokielisistä verkkopalveluista.

Projekti toteutettiin yhteistyössä HIITin (Helsinki Institute for Information Technology), Helsingin kaupunkorkeakoulun CKIRin (Center for Knowledge and Innovation Research), BitLips Oy:n, Espoon Eestinmäen koulun, Ikäihmisten tietotekniikkayhdistys Enter ry:n ja Helsingin Diakoniaopiston kanssa. Projektin rahoitti Raha-automaattiyhdistys.

Kaveripiiri-hanke

Vuonna 2010 jatkettiin helppokäyttöisen Kaveripiiri-yhteisöpalvelun kehittämistä uudessa Saavutettava yhteisöpalvelu -hankkeessa. Hankkeen tavoitteena oli kehittää aiemmin pilottihankkeessa kehitettyyn yhteisöpalveluun uusia toiminnallisia ja sisällöllisiä ominaisuuksia. Yhteisöpalveluun lisättiin kuvallinen sisäänkirjautuminen ja palveluun integroitiin synteettinen äänituki sekä kuvallinen viestijärjestelmä. Näiden toimintojen myötä yhteisöpalvelun käyttö on mahdollista kehitysvammaisten ihmisten lisäksi myös puhevammaisille käyttäjille.

Kaveripiiri-yhteisöpalvelua esiteltiin alan kansainvälisissä kongresseissa. Palvelua suunniteltiin yhteistyössä Verneriverkkopalvelun, OmaPolku ry:n mediapajan, Bovalliuksen ja Selko-e-hankkeen opiskelijoiden kanssa. Hankkeen rahoitti liikenne- ja viestintäministeriö.

Selkokielliset sadut verkossa -projekti

Projektissa tuotettiin äänituen sisältäviä selkokiellisiä satuja Papunetin Pelisivuille. Sadut toteutettiin saavutettavuusnäkökulmat laajasti huomioiden, ja niitä voi käyttää hiiren lisäksi painikkeilla. Projektin rahoituksesta vastasi opetusministeriön asettama Selkokirjatyöryhmä.

Selkokeskus – tietoa ja palveluja selkokielellä

SELKOKESKUKSEN TEHTÄVÄT ovat Selkouutisten ja LL-Bladetin julkaiseminen, selkokielisten internetsivujen toimittaminen, selkokirjallisuuden edistäminen, selkokieleen liittyvien koulutus- ja julkaisupalvelujen tuottaminen sekä yhteistyö- ja tiedotuskanavana toimiminen.

Lehdet

Selkouutiset ja saman lehden ruotsinkielinen versio LL-Bladet ilmestyivät 26 kertaa. LL-Bladetin julkaisijana toimi Kehitysvammaliiton ohella Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf. Lehdissä käsiteltiin kotimaan ja

ulkomaisten uutistapahtumien lisäksi urheilua, viihdettä, kulttuuria sekä erilaisia arkipäivän elämään liittyviä aiheita. Painettujen lehtien levikki oli yhteensä noin 3 800 vuosikertaa (Selkouutiset n. 2 800, LL-Bladet 1 000). Lisäksi vuoden aikana osallistuttiin Hanasaaren kulttuurikeskuksen koordinoimaan Svenska nu -kampanjaan, jonka kautta LL-Bladeti levisi suomenkielisiin kouluihin 15 kappaletta nipuina keväällä 4 300 kappaletta ja syksyllä 3 100 kappaletta. Lisäksi verkkolehdeillä oli numeroa kohden useita satoja lukijoita. Lehdet ilmestyivät internetissä myös ilmaisena näköislehtenä. Selkouutisten näköislehden käyttäjiksi rekisteröityi vuoden aikana 557 uutta kävijää, LL-Bladetin 150. Sähköpostin kautta toimiva lukijaraati antoi palautetta viidestä lehdestä, ja lehtien yhteinen toimitusneuvosto kokoontui kolme kertaa. Vuoden aikana valmisteltiin vuoden 2012 alussa tapahtuvaa lehtiudistusta.

KUVA: JYRKI LUUKKONEN

Vuoden selväsananainen -palkinto myönnettiin Kelan tiedotukselle selkoesitestarjasta. Palkintoa vastaanottamassa Hyvä Ikä -messuilla olivat Kelan tiedotuspäällikkö Seija Kauppinen ja tiedottaja Hilka Nakari.

Internetsivut

Papunet-verkkopalvelun selkosivuille toimitettiin tietoa eri aiheista, selkokirjoista ja -esitteistä sekä ajankohtaista uutistietoa. Yhteistyössä FDUV:n kanssa ylläpidettiin myös ruotsinkielisiä selkosivuja. Suomenkielisillä selkosivuilla kävijöitä oli noin 7 000 kuukaudessa ja Selkokeskuksen yleiskielisillä sivuilla noin 2 500 kuukaudessa. Selkokeskuksen sivuille avautui selkokirjoista oma tietokanta. Selkokeskus ylläpiti myös ohjaussivua www.selko.fi, jolla on esitelty kaikki suomenkieliset selkosivustot. Yhteistyössä Papunetin kanssa jatkettiin internetin selkosivustojen arviointia ja ohjausta. Selkokeskuksen sähköinen tiedote ilmestyi viisi kertaa, ja se levisi noin 500 lukijalle.

KUVA: PATRIK LINDSTRÖM

Selkokeskus ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus vaativat, että valtionhallinnossa on kiinnitettävä enemmän huomiota virkakielen selkeyteen. Selkokeskuksen johtaja Hannu Virtanen esittelee asiaa eduskunnassa 26.11.2010.

Mukautukset ja kirjat

Vuoden 2010 aikana Selkokeskukselta tilattiin 15 selkomukautusta. Asiakkaina olivat mm. KELA, CIMO, Suomen Punainen Risti ja Euroopan parlamentin Suomen tiedotusosasto. Selkokeskuksen, Kuluttajaviraston ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteishankkeena valmistui uusittu painos suositusta Rahankäytön oppaasta, joka ilmestyy vuoden 2011 alussa myös ruotsiksi, englanniksi, ranskaksi ja venäjäksi. Vuoden aikana kehitettiin mukautettujen tekstien testausmalleja, jotka otetaan laajemmin käyttöön vuonna 2011.

Selkokeskus jatkoi valtion selkokirjatuen jakamista. Tuen jakaa erillinen selkokirjatyöryhmä, johon mm. kirjailijajärjestöt nimeävät edustajansa. Määrärahalta tuettiin yhteensä 22 selkokirjaa ja kolmea selkomukautuksen käännoistä ruotsiksi. Yhteensä myönteisiä päätöksiä tehtiin 38 hakemuksen kohdalla. Tukea myönnettiin selkojulkaisujen kirjoittajille, mukauttajille, kuvittajille ja kustantajille. Kuluneen vuoden aikana myönnettiin myös selkotunnuksia selkokirjoille ja annettiin lausuntoja käsikirjoituksista ja kuvituksista. Kaikkiaan vuonna 2010 ilmestyi kymmenen selkokirjaa, yksi uusittu painos aikaisemmin ilmestyneestä selkokirjasta sekä yksi selkokirjakäännös ruotsiksi. Ilmestyneistä kirjoista neljä ilmestyi verkkokirjana internetissä. Kirjoista julkaistiin uusi esite, ja jatkettiin kirjojen keskitettyä välitystoimintaa, jonka kautta myytiin vuoden aikana 1440 selkokirjaa. Vuoden aikana työskenteli selkokirjallisuuden kehittämistyöryhmä, jonka monet kehittämissuositukset toteutetaan lähivuosina. Hyvä Ikä -messuilla Tampereella selkokirjoilla oli oma osasto. Lisäksi Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan tuella koulutettiin sekä tieto- että

kaunokirjailijoita neljässä eri tilaisuudessa eri puolilla maata.

Vuorovaikutusprojekti

RAY:n tuella toteutettu Selkokieli ja vuorovaikutusprojekti päättyi maaliskuun lopussa. Alkuvuoden aikana projektin tuloksia pyrittiin juurruttamaan kentälle tietoiskujen avulla. Selkokielestä ja vuorovaikutuksesta kertovia tietoiskuja pidettiin 30 kappaletta eri puolilla Suomea muun muassa eri järjestöissä, sosiaali- ja terveysalan yksiköissä, oppilaitoksissa sekä museoissa. Tilaisuuksiin osallistui noin 650 henkilöä. Projektin lopporaportti ilmestyi kesäkuussa.

Koulutus ja yhteistyö

Selkokeskuksen edustajat ja 12 nimettyä asiantuntijaa toimivat vuoden aikana kouluttajina ja luennoitsijoina eri puolilla Suomea. Yhteensä Selkokeskuksen koulutusaineistoilla koulutettiin yli 40 tilaisuudessa. Selkokirjoituskurssit järjestettiin yhteistyössä Oriveden opiston kanssa. Kaikkiaan koulutuksiin osallistui noin 600 henkilöä.

Selkokeskus edisti selkokieleen liittyvää yhteistyötä niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Selkokeskuksen tukena toimi Selkokeskuksen neuvottelukunta, johon toimintavuonna nimesi edustajansa 37 tahoa (liite 16). Neuvottelukunta myönsi Vuoden selväsana -palkinnon Kelan tiedotukselle selkoesitesarjasta. Neuvottelukunta tuki myös voimakkaasti Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen hanketta, jonka tavoitteena on saada virkakieleen lisää selkeyttä. Selkokeskuksen edustajat osallistuivat kansainvälisen ETR-verkoston toimintaan.

Kotimainen yhteistoiminta

KEHITYSVAMMALIIITTO TOIMI vuoden aikana yhteistyössä niin jäsentensä kuin alan muiden järjestöjen, Kehitysvammaisten Tukiliiton, Me Itse ry:n, Kehitysvammaisten Palvelusäätiön ja Förbundet De Utvecklingsstördas Väl -järjestön kanssa. Yhteistyötä tehtiin myös muiden vammaisjärjestöjen, viranomaisten sekä sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja yliopistojen kanssa. Liitto kuului jäsenenä 28 yhteisöön (liite 2).

Liitto antoi kertomusvuoden aikana seuraavat lausunnot:

- Edunvalvonta-asioiden selvitystyöryhmän ehdotuksesta holhoustoimesta annetun lain ja holhoustoimen edunvalvontapalveluiden järjestämisestä oikeusministeriölle 19.3.2010
- Hallituksen esityksestä kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muuttamisesta sosiaali- ja terveysministeriölle 6.5.2010
- Puhevammaisten tulkin erityisammattitutkinnon perusteiden luonnoksesta Opetushallitukselle 20.8.2010
- Helsinki kaikille -projektista Helsingin kaupungille 22.10.2010
- Esteettömän tietoyhteiskunnan toimenpideohjelmasta liikenne- ja viestintäministeriölle 25.10.2010

Luettelo henkilökunnan luottamustoimista liitteenä 6. Kunniamerkit, ansiomerkit ja standardit

Toimintavuoden aikana liitto myönsi

- kultaisen ansiomerkin 20:lle kehitysvammahuollossa 30 vuotta palvelleelle henkilölle
- hopeisen ansiomerkin 9:lle kehitysvammahuollossa

20 vuotta palvelleelle henkilölle

- pronssisen ansiomerkin 10:lle kehitysvammahuollossa 10 vuotta palvelleelle henkilölle

Kunniamerkit, ansiomerkit ja standardit

Liitto myönsi neljälle vastavalmistuneelle sosiaali- tai terveydenhuoltoalan opiskelijalle 50 euron stipendin ja Ketjun/ Selkoutusten vuosikerran.

KUVA: ANNELI PUHAKKA

Aino Miettinen -palkinto myönnettiin Pertti Kurikan Nimipäivät -yhtyeelle, joka on saanut suurta suosiota punk-musiikin ystävien keskuudessa. Palkinnon perustelujen mukaan bändi on hyvä esimerkki kehitysvammaisten ihmisten tasa-arvon edistämisestä yhteiskunnassa. Palkinto luovutettiin Kehitysvammaliiton Opintopäivillä.

Kansainvälinen toiminta

Tämän otsikon alla esitellään ne kansainväliset hankkeet, joihin on saatu erillisrahoitusta. Todellisuudessa valtaosa liiton toiminnasta sisältää aktiivista kansainvälistä tiedonvaihtoa. Asiantuntijaorganisaation toiminnassa kansainvälisyys on nykyään täysin välttämätöntä.

Liitto jatkoi yhteistyötä kansainvälisten järjestöjen ja asiantuntijoiden kanssa. Liitto oli edustettuna eri järjestöjen hallintoelimissä, kansainvälisissä seminaareissa ja kongresseissa. Liitto oli jäsen liitteessä 2 luetelluissa kansainvälisissä järjestöissä.

Kehitysyhteistyö

Sambia

Vuonna 2010 jatkui ulkoasiainministeriön hanketuelle projekti, jonka tavoitteena on parantaa erityisesti kehitysvammaisten tyttöjen ja naisten asemaa Sambiassa. Projektin paikallisina yhteistyökumppaneina toimivat ZAEPD (Zambia Association on Employment for Persons with Disabilities) sekä mm. Sambian tiede-, teknologia- ja ammattikoulutusministeriö MSTVT. Kertomusvuoden aikana jatkettiin vertaistukitoimintaa, järjestettiin koulutuksia ja tuotettiin esimerkiksi lisääntymisterveyteen liittyvää selkokielistä aineistoa. Projektin lisäksi Kehitysvammaliitto pyrki edelleen vahvistamaan ZAEPD:ia organisaationa sekä auttamaan uusien tukijoiden kartoittamisessa.

Mosambik

Mosambikissa jatkui kehitysvammaisten ammattikoulutus- ja työllistämishanke Maputon, Beiran, Pemban ja Nampulan alueilla. Paikallisena yhteistyökumppanina toimi kehitysvammaisten ihmisten vanhempainjärjestö ACRIDEME. Kertomusvuoden aikana keskityttiin edelleen järjestön osaamisen vahvistamiseen ja aloitettiin uusia ammattikoulutusjaksoja. Projekti saa ulkoasiainministeriön hanketukea.

EU-hankkeet

ImPaCT – Improving Person Centred Technology in Europe

Kehitysvammaliiton Tikoteekki on mukana vuonna 2009 käynnistyneessä seitsemän Euroopan maan ja yhdeksän partnerin muodostamassa EU:n Leonardo da Vinci -ohjelman hankkeessa. Projektin tavoitteena on vaihtaa kokemuksia hyvistä käytännöistä ja ideoista liittyen ”yksilöityyn teknologiaan” (Person Centred Technology, PCT). Hanke kestää vuoteen 2011.

Tikoteekki tiedotti hankkeesta ja osallistui kolmeen työkokoukseen Bolognassa ja Sintrassa, jossa pidettiin myös esitys, sekä Pariisissa. Vuoden aikana toteutettiin myös haastattelu alan koulutustarpeista.

Pathways to Inclusion -projekti

Vuoden 2009 lopulla alkanut P2i-projekti pääsi täyteen vauhtiin toimintavuoden aikana. Kehitysvammaliitto on tässä Comenius-rahoitteisessa hankkeessa yksi 11 kumppanista 10 EU-maasta.

Vuonna 2010 perustettiin projektin verkkosivut www.pathwaystoinclude.eu Papunet-verkkopalveluyksikön ja viestinnän yhteistyönä. Sivuille kootaan kattavaa tietoa inklusiivisen opetuksen tilanteesta kumppanimaissa. Lisäksi jokaisessa osallistujamaassa tehtiin inklusiivista opetusta kartoittava barometri ja paikallinen kysely.

Valtaosa liiton toiminnasta sisältää aktiivista kansainvälistä tiedonvaihtoa. Asiantuntijaorganisaation toiminnassa kansainvälisyys on nykyään välttämätöntä.

Kehitysvammaliiton hallinto

KULUNUT VUOSI OLI 58. TOIMINTAVUOSI. Liitolla oli 87 (2009: 87) jäsentä (liite 1) ja 143 kannatusjäsentä. Liiton puheenjohtajana toimi johtaja Päivi Hiltunen Lahdesta. Liittovaltuuston puheenjohtajana jatkoivat kunnallisneuvos Sakari Nuutinen.

Liittovaltuusto

Toimintavuoden aikana liittovaltuusto kokoontui kaksi kertaa. Liittovaltuuston kevätkokous pidettiin 13.4.2010 Helsingissä. Kokouksessa käsiteltiin sääntömääräiset asiat, kuten vuoden 2009 toimintakertomus, tilinpäätös ja tilintarkastuskertomus. Liittovaltuuston varsinainen syyskokous pidettiin 23.11.2010 Helsingissä. Kokouksessa käsiteltiin sääntömääräiset asiat. Liittovaltuuston jäsenet on lueteltu liitteessä 3.

Liittohallitus

Liittohallitus kokoontui toimintavuoden aikana kuusi kertaa. Puheenjohtajana toimi johtaja Päivi Hiltunen ja varapuheenjohtajana toimitusjohtaja Pekka Kettunen. Liittohallituksen kokouksissa esittelijänä oli toiminnanjohtaja Veli-Pekka Sinervuo ja sihteerinä johdon assistentti Sisko Rauhala. Liittohallituksen jäsenet on lueteltu liitteessä 4.

Tilintarkastajat

Vuoden 2010 tilien ja hallinnon tarkastusyhteisönä toimi Tuokko Tilintarkastus Oy ja varalla Nexia Tilintarkastus Oy.

Liiton toimisto

Liitolla on omat toimitilat Helsingissä, Malmilla, osoitteessa Viljatie 4, 00700 Helsinki.

Tytäryhtiö

Liiton täysin omistaman FAIDD Solutions Oy:n ensimmäisen tilikauden (13.4.-31.12.2010) liikevaihto oli 59t€ ja tappio 16t€. Yhtiön oma pääoma oli vuoden 2010 lopussa 4t€.

Falinin säätiö

Nick, Jutta, Raul ja Maj-Lis Falinin säätiö lakkautettiin 23.11.2010, koska toiminta ei lähtenyt suunnitelmien mukaisesti käyntiin.

Tuloslaskelma

1.1.–31.12.2010

1.1.–31.12.2009

VARAINAINEN TOIMINTA

TUOTOT

RAY, KOHD. TOIM.AVUSTUKSET	2 082 847,00	2 152 291,00
RAY, B- JA C-PROJEKTIAVUSTUKSET	827 842,00	975 743,00
MUUT AVUSTUKSET	406 424,46	444 051,77
MUUT TUOTOT	1 101 624,05	990 578,84
TUOTOT YHTEENSÄ	4 418 737,51	4 562 664,61

KULUT

HENKILÖSTÖKULUT	-3 355 125,06	-3 429 501,93
POISTOT	-25 311,33	-28 123,70
MUUT KULUT	-1 912 680,07	-2 065 994,18
KULUT YHTEENSÄ	-5 293 116,46	-5 523 619,81
KULUJÄÄMÄ	-874 378,95	-960 955,20

VARAINHANKINTA

TUOTOT	23 437,20	33 360,01
TUOTTOJÄÄMÄ	23 437,20	33 360,01

SIJOITUS- JA RAHOITUSTOIMINTA

TUOTOT	951,70	1 055,19
KULUT	-8 472,67	-15 318,57
KULUJÄÄMÄ	-7 520,97	-14 263,38

SATUNNAISET ERÄT

SATUNNAISET TUOTOT	0,00	28 336,80
SATUNNAISET ERÄT YHTEENSÄ	0,00	28 336,80

YLEISAVUSTUKSET

RAY/TOIMINTA-AVUSTUS	860 000,00	860 000,00
YLEISAVUSTUKSET YHTEENSÄ	860 000,00	860 000,00

TILINPÄÄTÖSSIIRROT

VAPAAEHTOISTEN VARAUSTEN MUUTOS	0,00	50 000,00
TILINPÄÄTÖSSIIRROT YHTEENSÄ	0,00	50 000,00

TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ

1 537,28	-3 521,77
----------	-----------

Tase

	31.12.2010	31.12.2009
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET		
ATK-OHJELMAT	72 021,35	80 023,72
MUUT PITKÄVAIKUTTEISET MENOT	66 618,89	74 020,99
	138 640,24	154 044,71
AINEELLISET HYÖDYKKEET		
KONEET JA KALUSTO	89 161,61	99 068,47
SIJOITUKSET		
OSAKKEET JA OSUUDET	1 177 176,87	1 157 176,87
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS		
VAIHTO-OMAISUUS	255 343,41	294 015,99
SAAMISET		
MYYNTISAAMISET	111 559,96	73 704,69
LAINASAAMISET	30 000,00	0,00
SIIRTOSAAMISET	103 451,32	158 975,41
MUUT SAAMISET	11 194,85	4 185,15
	256 206,13	236 865,25
RAHAT JA PANKKISAAMISET	6 379,86	23 425,56
VASTAAVAA	1 922 908,12	1 964 596,85
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
TOIMINTAPÄÄOMA	1 193 453,92	1 196 975,69
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ	1 537,28	-3 521,77
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 194 991,20	1 193 453,92
VIERAS PÄÄOMA		
PITKÄAIKAINEN		
LAINAT RAHOITUSLAITOKSILTA	175 000,00	200 000,00
LYHYTAIKAINEN		
LUOTOLLINEN SHEKKITILI	25 765,25	0,00
OSTOVELAT	119 745,83	111 751,35
SIIRTOVELAT	336 186,66	379 760,73
MUUT LYHYTAIKAISET VELAT	71 219,18	79 630,85
LYHYTAIKAINEN VIERAS PÄÄOMA	552 916,92	571 142,93
VASTATTAVAA	1 922 908,12	1 964 596,85

Rahoituslaskelma

31.12.2010

31.12.2009

TULORAAHOITUS

TILIKAUDEN TULOS	1 537,28	-3 521,77
POISTOT	25 311,33	28 123,70
VARAUSTEN MUUTOS	0,00	-50 000,00
RAHOITUSTULOS	26 848,61	-25 398,07

VAIHTO-OMAIUUUS

VARASTON MUUTOS	38 672,58	20 145,43
-----------------	-----------	-----------

AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

ATK-OHJELMAT, LISÄYS	0,00	0,00
MUUT PITKÄVAIKUTTEISET MENOT, LISÄYS	0,00	-5 310,23
	0,00	-5 310,23

AINEELLISET HYÖDYKKEET

KONEET JA KALUSTO, LISÄYS	0,00	-5 623,65
MOOTTORIAJONEUVOT, LISÄYS	0,00	-10 700,00
SIJOITUKSET, LISÄYS	-20 000,00	0,00
	-20 000,00	-16 323,65

VIERAS PÄÄOMA

LYHYTAIKAISEN VIERAAN PÄÄOMAN LISÄYS/VÄHENNYS	-18 226,01	-82 910,98
PITKÄAIKAISEN VIERAAN PÄÄOMAN LISÄYS/VÄHENNYS	-25 000,00	-50 000,00

RAHOJEN JA SAAMISTEN MUUTOS

	2 295,18	-159 797,50
--	----------	-------------

TARKISTUS

RAHAT JA SAAMISET VUODEN LOPUSSA	262 585,99	260 290,81
RAHAT JA SAAMISET VUODEN ALUSSA	260 290,81	420 088,31
RAHOJEN JA SAAMISTEN MUUTOS	2 295,18	-159 797,50

TOIMINNAN TUOTOT 2010

Varsinainen toiminta

Varsinainen toiminta

RAY Kohdenneet avustukset	2 082 847,00
RAY Projektiavustukset	827 842,00
Muut avustukset	406 424,46
Myyntituotot	414 843,94
Koulutus- ja kurssituotot	317 993,79
Vuosikertamaksut (lehdet)	115 157,48
Muut tuotot	253 628,84

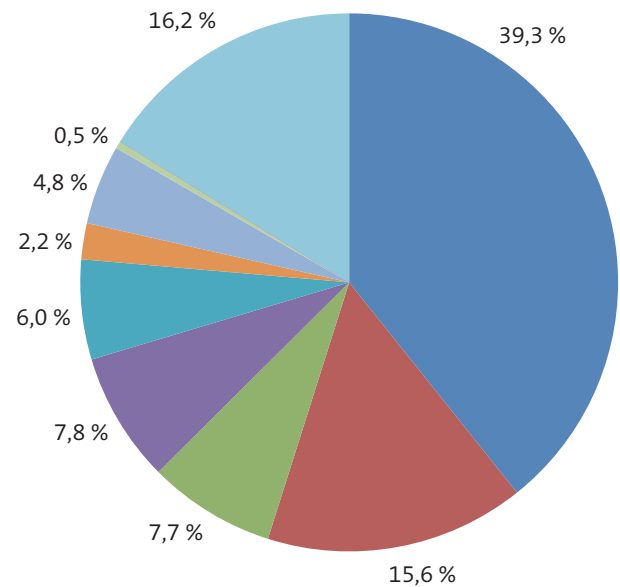
Varainhankinta, Sijoitus- ja rahoitustoiminta

Varainhankinta, Sijoitus- ja rahoitustoiminta yhteensä	24 388,90
--	-----------

Yleisavustus

RAY Toiminta-avustus	860 000,00
----------------------	------------

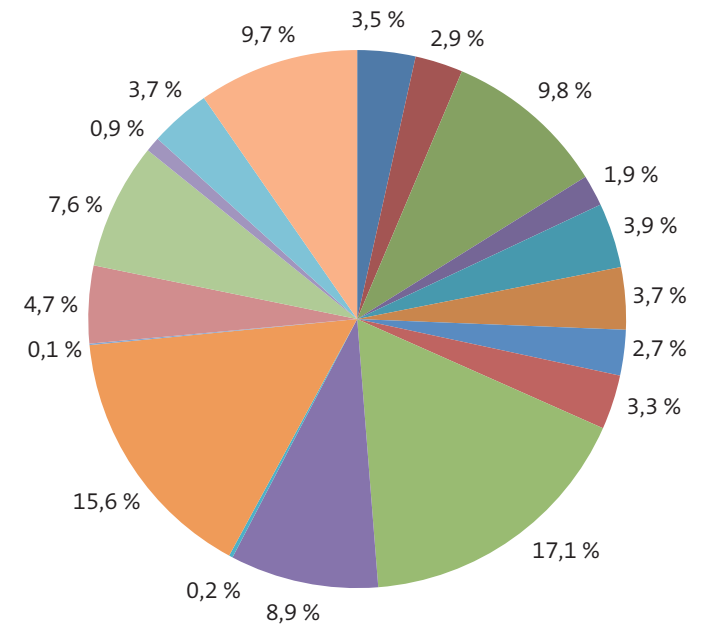
Toiminnan tuotot yhteensä 5 303 126,41

VARSINAISEN TOIMINNAN KULUT 2010

Julkaisu- ja tiedotustoiminta	184 917,05
Vernerin verkkopalvelu	152 088,50
Tutkimus- ja kehittämiskeskus	517 048,38
Vammaistutkimus 2007-2010	99 032,22
FASD-lasten ja -nuorten tuen ja palv. kehittäminen	206 200,38
Ratkaisuja yksilölliseen asumiseen - RATTI	197 671,96
Henkilökohtainen budjetointi (Tiedän mitä tahdon 2010-2013)	144 926,78
Projektit ja kehittämistoiminta	173 319,31
Oppimateriaalikeskus	905 206,85
Selkokeskus	472 338,55
Selkokieli ja vuorovaikutus	11 905,36
Tikoteekki ja INCL-perhetyö	823 469,64
Tietokonepohjaisen kommunik.ohjelman käyttöstrategia	4 596,20
OIVA-vuorovaikutusmallin levittäminen ja juurruttaminen	246 524,28
Papunet	401 995,13
Suomenkielisen tiedonhakupalvelun toteuttaminen	47 204,60
Lähialue- ja kehitysyhteistyö	193 827,92
Järjestötoiminta	510 843,35

Varsinaisen toiminnan kulut yhteensä 5 293 116,46

Liitteet

Liite 1

Kehitysvammaliiton jäsenet 2010

Akaan kaupunki
Apua Arkeen ry
Aula-Työkotien Kannatusyhdistys ry
Autismi- ja Aspergerliitto ry
Care - Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä
Eino Raunion Säätiö
Erityiskansanopiston kannatusyhdistys ry
Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä
Espoon kaupunki Niittykummun koulu
Espoon kaupunki Tähtitarhan koulu
Espoon seurakuntayhtymä
Eteva kuntayhtymä
Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf
Haapajärven Vanhainkotiyhdistys ry
Hausjärven Vammaisäätiö
Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö
Helsingin kaupunki
Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry
Helsingin lyhytaikaiskoti ja työpaja lyhty ry
Hoitokoti Pilventupa
Hoitopedagogisen Rudolf Steiner -koulun kannatusyhdistys ry
Hoivakoti Koskela Oy
Honkalampi-säätiö
I.T.U. -säätiö
Julkisten- ja hyvinvointialojen liitto
Jyväskylän kaupunki
Kaarisilta ry
Kainuun maakunta -kuntayhtymä
Kehitysvammaisten Palvelusäätiö
Kehitysvammaisten taitelijoiden tuki ry
Kemin kaupunki
Keravan kaupunki
Keski-Pohjanmaan erikoissairaanhoito- ja peruspalvelukuntayhtymä
Keski-Suomen Vammaispalvelusäätiö
Kirkkopalvelut ry
Kirsikoti ry
Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä
Koskensolan Luonto- ja Kulttuuriharrastus ry
Kouvolan kaupunki
Kuopion kaupunki
Kuurojen Palvelusäätiö
Kärkällä samkommun
Lieksan kaupunki
Mahdollisuus lapselle ry
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
Mikkelin kaupunki
Naantalin Aurinkosäätiö
Naantalin kaupunki
Nokian kaupunki
Nuorten Ystävät -palvelut Oy
Oulun kaupunki
Palvelukoti Hilmar Oy
Palveluyhdistys Kaseva ry
Perhehoitoliitto ry
Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä
Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Puustellin Tuki ry
Rauman kaupunki
Rinneköti-Säätiö
Ristola-Säätiö
Rovaniemen kaupunki
Ryhmäkoti Lumikki Oy
Rääkkylän Suojakotiyhdistys
Salon kaupunki
Satakielen laulu ry
Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Savon Vammaisautosäätiö
Sulkavan kunta
Suomen INCL-yhdistys ry
Suomen kehitysvammalääkärit

Sylvia-koti yhdistys ry
Tampereen evlut. seurakuntayhtymä
Tampereen Kaupunkilähetys ry
Toivo ja Rauha ry
Tuettu työllistyminen ry
Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä
Turun kaupunki
Turun seudun vammaisten asuntotukiyhdistys ry
Vaalijalan kuntayhtymä
Vaasan kaupunki
Vanhusten palvelutaloyhdistys ry
Vantaan kaupunki
Varsinais-Suomen erityishuoltoapiirin kuntayhtymä
Villa Sara Oy
Vuoksenlaakson Ensi- ja turvakoti ry
Yrjö ja Hanna -säätiö

Liite 2

Kehitysvammaliiton jäsenyydet 2010

Aikakauslehtien Liitto ry.
Asumispalvelusäätiö ASPA
Elinkeinoelämän keskusliitto
European Association of Service Providers for Persons with Disabilities (EASPD)
FDPI - Finland Disabled People's International
International Association for the Scientific Study of Intellectual Disabilities (IASID)
International Council of Social Welfare (ICSW) Suomen toimikunta
ISAAC-Suomi Finland ry.
Kehitysyhteistyön Palvelukeskus KePa ry.
Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liitto Kultti ry
Kuntoutuksen edistämisyhdistys ry.
Nordisk Förbundet Psykisk Utvecklingshämning (NFPU)
Nordisk Förening för Rehabilitering (NFR)
Nuorten ystävät ry
Raha-automaatti-yhdistys
Rehabilitation International Finnish Committee – RIFI ry
Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry
Sosiaali- ja Terveysturvan Keskusliitto.
Suomen Kustannusyhdystys ry.
Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta Vau ry
Terveysturvan edistämisen keskus
Tukiyhteisöäätiö
Vajaakuntoisten Työllistämisen Edistämissäätiö
Vammaisfoorumi
Vammaisjärjestöjen kehitysyhteistyöyhdistys FIDIDA ry
Vammaistutkimuksen tukisäätiö
Vammaishistorian seura

Liite 3

Liittovaltuusto 2007-2011

Puheenjohtaja: kunnallisneuvos Sakari Nuutinen
- Kuntayhtymän johtaja Erkki Paara
Varapuheenjohtaja: hallintopäällikkö Raimo Huusari
- Toiminnanjohtaja Jari Porraslampi

Jäsenet ja heidän henkilökohtaiset varajäsenensä:

Toiminnanjohtaja Jukka Pirttinen
- Asiamies Markku Väättäinen
Kehitysvammalääkäri Marja-Leena Hassinen
- Johtava ylilääkäri Markus Kaski
Toimitusjohtaja Matti Kuva
- Antti Ristilä
Toiminnanjohtaja Markku Virkamäki
- Laatusäätiö Päivi Kari
Toimitusjohtaja Markku Niemelä
- Hallintojohtaja Paavo Pitkänen
Kunnallisneuvos Pertti Sankilampi
- Kuntayhtymän johtaja Ari Hietanen
Tarkastaja Erkki Mononen
- Sosiaalijohtaja Jari Nevanto
Apulaisjohtaja Pirjo Kotiranta
- Asumispalvelujen päällikkö Kristina Nousiainen
Sosiaalijohtaja Niina Korpelainen

- Projektityöntekijä Tuure Ainikkamäki
Kehittämiskonsultti Pirjo Poikonen
- Asumispalvelupäällikkö Kristiina Rähä
Ulrika Lundberg
- Ekonomidirektör Martin Nordman
Erityisluokanopettaja Vesa Väliä
- Ylihoitaja Terttu Nisula
Kirjastovirkailija-kuljettaja Vilho Ponkinen
- Kuntoutuksen lehtori Marjo-Riitta Mattus
Kehittämispäällikkö Maria Kuukkanen
- Perhehoitaja Eeva Kankkunen
Assessori Matti Hiltunen
- Rehtori Timo Lahtinen (kuoli v. 2010)
Sosiaalityön johtaja Anna Liakka
- Erikoissairaanhoitaja Timo Pesu
Vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja Matti Lyytikäinen
- Johtava hoitaja Sirpa Pajunen
Kunnallisneuvos Juha Nummela
- Erityishuollon johtaja Merja Paavola
Verksamhetsledare Lisbet Hemgård
- Organisationssekreterare Rufus Vahanen
Dosenntti Seppo Saarela
- Pankinjohtaja Ilkka Paulamäki
Postimies Matti Vikström
- Erikoislaboratorionhoitaja Pipsa Allen
Työnohjaaja Pertti Ahokas
- Kuntoutuspäällikkö Eija Niemelä

Liite 4

Liittohallitus 2007-2011

Puheenjohtaja: Johtaja Päivi Hiltunen
- Johtava psykologi Risto Karttunen
Varapuheenjohtaja: Toimitusjohtaja Pekka Kettunen
- Projektityöntekijä Tuure Ainikkamäki
Jäsenet ja heidän henkilökohtaiset varajäsenensä:
Kansanedustaja Anne-Mari Virolainen
- Kansanedustaja Outi Mäkelä
Kuntayhtymän johtaja Juha-Matti Kivistö
- Agrologi Johannes Leppänen
Aikuispalvelujohtaja Helinä Hulkkonen
- Vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja Matti Lyytikäinen
Kaupunginhallituksen jäsen Outi Ojala
- Suunnittelija Pirjo Rinne
- Ulrika Lundberg
Erityisluokanopettaja Heli Tomminen
- Kuntayhtymän johtaja Pekka Kauppinen
Aluejohtaja Merja Jarva
- Yliääkäri Jaakko Leisti

Liite 5

Henkilöstö 2010

Hallinto ja talous

Eija Aukio, merkonomi, talouspäällikkö
Katja Benson, yo-merkonomi, taloussihteeri
Sivanathan Eliyathamby, siistiä
Mirjami Kovasiipi, yo, kuntohoitaja, toimistosihiteeri (1.3.–17.9.)
Taru Lindberg, toimistosihiteeri
Taisto Mäki, siistiä
Marko Peltomäki, FM, tietohallintosuunnittelija
Sisko Rauhala, FK, johdon assistentti / koordinaattori (kansainväliset asiat)
Merja Rämö, palvelusihteeri
Veli-Pekka Sinervuo, KTM, toiminnanjohtaja
Jari Vilja, toimistotyöntekijä
Jelena Vähäkuopus, psykologi, lähialuekoordinaattori (22.10. asti)

Viestintä

Eeva Grönstrand, FM, toimittaja (1.11. alk.)
Petri Kiuttu, HuK, toimittaja (31.10. asti)
Panu Koski, FM, verkkotoimittaja
Anneli Puhakka, YTM, viestintäpäällikkö
Niina Sillanpää, YTM, verkkotoimittaja
Jenni Sipilä, FM, tiedottaja

Suvi Vaarla, VTL, verkkotoimittaja
Mira Vihmo, TM, verkkotoimittaja (31.3. asti)

Tutkimus ja kehittämissyysikkö Tutke

Marika Ahlsten, YTM, erikoissuunnittelija
(Tiedän mitä tahdon -hanke)
Anna Asikainen, sosiaalityöntekijä, projektipäällikkö
(FASD-hanke)
Susan Eriksson, YTT, tutkija (FASD-hanke)
Katariina Hakala, FT, tutkija
Minna Harjajärvi, YTM, projektipäällikkö
(Ratti-hanke, toimivapaalla 8.3.-24.5.)
Outi Heino, merkonomi, toimistosiihteeri (6.4.-2.7. ja 2.8.-30.9.)
Susanna Hintsala, KM, kehittämissyysikkö
Tea Kairi, KM, ft, suunnittelija (hoitovapaalla 15.9. alk.)
Mirjami Kovasiipi, yo, kuntohoitaja, toimistosiihteeri (28.2. asti)
Tiina Lehto, harjoittelija (Tiedän mitä tahdon -hanke, 15.3.-31.5.)

Sonja Miettinen, VTT, tutkija (vanhempainvapaalla 11.10. alk.)
Marika Mäkelä, PsM, suunnittelija (30.9. asti)
Mirka Oksanen, yo-merkonomi, toimistosiihteeri
Erja Pietiläinen, KM, erikoissuunnittelija
Sisko Puustinen, kirjastonhoitaja
Mari Rajaniemi, VTM, työyhteisökouluttaja
Outi Raunetuo, suunnittelija (Ratti-hanke, 13.9. alk.)
Heikki Seppälä, PsL, johtaja
Sari Somer, tt, TTM, suunnittelija
(FASD-hanke, toimivapaalla 1.8. alk.)
Antti Teittinen, YTT, dosentti, tutkimuspäällikkö
Tuija Tynkkynen, hotelli- ja ravintolaesimies, koulutussiihteeri
Hannu Vesala, PsM, tutkija

Selkokeskus

Eeva Grönstrand, FM, toimittaja (31.10. asti)
Henna Kara, HuK, suunnittelija (30.4. asti)
Petri Kiuttu, HuK, toimittaja (1.11. alk.)
Leealaura Leskelä, FM, suunnittelija
Hannu Virtanen, FK, päätoimittaja, johtaja

Opik

Mari Elomäki, FM, suunnittelija
Else-Maj Halttunen, toimistosiihteeri
Petri Ilmonen, KM, kehittämissyysikkö, TVT-erityisopetus
(Tikas-koulutusmalli)
Paula Jägerhorn, KM, suunnittelija (vanhempainvapaalla)
Sakari Kilkki, KM, suunnittelija
Leena Kokko, KM, JET, erityisopettaja, johtaja
Mikko Majaniemi, varastoapulainen
Marko Mikkonen, tradenomi, verkkotoimittaja
(Tikas-koulutusmalli)
Maiju Mäki, KM, suunnittelija
Arto Paappanen, datanomi, IT-suunnittelija
Kai Piipari, sosionomi, tuotepäällikkö
Anu Pärssinen, yo-merkonomi, osastossiihteeri
Birgit Tulla, graafinen suunnittelija
Sami Väänänen, siistijä

Tikoteekin

Katja Burakoff, FM, puheterapeutti, suunnittelija
(OIVA-hanke)
Marina Green-Järvinen, IT-vastaava
Ilkka Heikkinen, PsM, IT-vastaava
(toimivapaalla / työsuhde 31.3. asti)
Anna Ikonen, puheterapeutti
Eeva Jännes, suunnittelija (OIVA-hanke, vanhempainvapaalla 1.4. alk.)
Kari Lahti, IT-suunnittelija
Kaisa Laine, FM, puheterapeutti
Kaisa Martikainen, FM, puheterapeutti, projektipäällikkö
(OIVA-hanke)
Riikka Marttinen, toimintaterapeutti
Annakaisa Ojanen, FM, puheterapeutti
Satu Railosuo, erikoistoimintaterapeutti
Eija Roisko, KM, Tikoteekin johtaja
Pirjo Saari, johtava INCL-erityistyöntekijä
Anu Sallinen, FK, suunnittelija
Jaana Salminen, suunnittelija (OIVA-hanke, 14.4. alk.)

Irina Savolainen, projektisuunnittelija
(Kommunikointiohjelmat käyttöön -hanke, 31.1. asti)
Marjo Timonen, tradenomi, toimistosiihteeri
Jari Väisänen, IT-vastaava
Lena Wahlroos-Hänninen, toimintaterapeutti
(hoitovapaalla 31.10. asti)
Virpi Yiannakou, AAC-ohjaaja

Papunet

Päivi Honkonen, merkonomi, graafinen suunnittelija
Kimmo Kyyhkynen, DI, IT-suunnittelija
(14.9. asti, Tiedonhakupalvelu-hanke 30.4. asti)
Marianna Ohtonen, FM, Papunet-verkkopalveluyksikön johtaja
Tanja Räsänen, FM, verkkotoimittaja
Maija Ylättä, toimintaterapeutti, verkkotoimittaja
Sami Älli, PsM, IT-suunnittelija
Timo Övermark, insinööri AMK, IT-suunnittelija
(Tiedonhakupalvelu-hanke 30.4. asti)

Liite 6

Kehitysvammaaliiton henkilöstön luottamustehtävät 2010

Toiminnanjohtaja Veli-Pekka Sinervuo
- Asumispalvelusäätiö ASPAn hallituksen jäsen
- Vates-säätiön valtuuskunnan varajäsen
- Suomen Arviointiyhdistyksen hallituksen jäsen
- Elämä on Parasta Huumetta ry:n hallituksen jäsen
- Avoine Oy:n hallituksen jäsen
- Vammaisjärjestöjen Kehitysyhteistyöyhdistys Fidida ry:n hallituksen varajäsen
- Net Effectin hallituksen neuvonantaja
Koordinaattori Sisko Rauhalo
- Fidida ry:n varapuheenjohtajana
Tutkimuspäällikkö Antti Teittinen
- Suomen vammaistutkimusseuran varapuheenjohtaja
- NADR:n johtokunnan jäsen
- ANED-verkoston Suomen edustaja
Kehittämissyysikkö Susanna Hintsala
- kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan laatuvaliokunnan puheenjohtaja
- sosiaali- ja terveysministeriön kehitysvammaisten asumisen ohjelman ohjausryhmän asiantuntijassiihteeri
- Assistentti.Infon neuvottelukunnan jäsen
- Kelan vammaisetuusasioiden asiakasraadin varajäsen
- Kehitysvammaisten taiteilijoiden tuki KETTUK:n hallituksen jäsen
- Kirsikoti ry:n hallituksen varapuheenjohtaja
Erikoissuunnittelija Marika Ahlsten
- VATESin valtuuskunnan jäsen
- VATESin käsityöryhmän jäsen
- VATESin Vuoden työnantajapalkinto -raadin jäsen
- VATESin Työllistä väliittäen – väliittä työllistään -projektin asiantuntijaryhmä
- ASPAn Käyttäjän ääni -hankkeen ohjausryhmä
- KVP:n päivätoimintahankkeen ohjausryhmä
- Keskuspuiston ammattiopiston Työtä, tietoa, osallisuutta -projektin suunnittelu- ja ohjausryhmän jäsen
- Vammaisfoorumin työllisyysryhmän jäsen
Tutkimus- ja kehittämissyysikkö johtaja Heikki Seppälä
- Eteva kuntayhtymän, Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Seurakuntaopiston toteuttaman Yhteinen elämä -projektin ohjausryhmän jäsen
Tutkija Hannu Vesala
- Kuntoutuksen edistämisyhdistyksen hallituksen jäsen
Selkokeskuksen johtaja Hannu Virtanen
- opetusministeriön Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus -työryhmän varapuheenjohtaja
- kirkon saavutettavuus-työryhmän jäsen
Selkokeskuksen suunnittelija Leealaura Leskelä
- kirkon selketyöryhmän puheenjohtaja
Kirjastosiihteeri Sisko Puustinen
- Näkövammaisten kirjaston johtokunnan jäsen
- Erikoiskirjastojen neuvoston jäsen
Oppimateriaalikeskuksen johtaja Leena Kokko
- Bovallius-säätiön ELO-hankkeen ohjausryhmän jäsen
- Honkalampi-säätiön ATE-projektin ohjausryhmän jäsen
- Suomen Kustannusyhdistyksen oppimateriaaliryhmän jäsen
- European Computer Driving Licence (ECDL) -säätiön People

with disabilities -johdoryhmän jäsen
Suunnittelija Mari Elomäki
- Suomen Kustannusyhdistyksen kirjallisuusrayhmän jäsen
Kehittämissyysikkö (TVT erityisopetuksessa) Petri Ilmonen
- Pavilion-kustantajan Journal of Assistive Technologies -lehden toimituskunnan jäsen
Tikoteekin johtaja Eija Roisko
- Suomen CP-liiton Muuttuvat tulkkipalvelut -hankkeen ohjausryhmän jäsen
- Aivohalvaus- ja dysfasiaaliton Ovet auki afaattisille – Juttutupa -hankkeen johdoryhmän jäsen
- Uudenmaan Erityispalveluiden Etätulkki-hankkeen johdoryhmän puheenjohtaja
- FAIDD Solutions Oy:n hallituksen jäsen
- International Society for Augmentative and Alternative Communication (ISAAC) ry:n hallituksen jäsen
Suunnittelija Anu Sallinen
- Kelan VASA-työryhmän jäsen
AAC-ohjaaja Virpi Yiannakou
- Suomen Puhevammaisten Tulkit ry:n hallituksen jäsen
Papunet-verkkopalveluyksikön johtaja Marianna Ohtonen
- Design for All -asiantuntijaverkoston jäsen
- FAIDD Solutions Oy:n hallituksen jäsen
Verkkotoimittaja Tanja Räsänen
- ISAAC-Suomi Finland ry:n tiedotustoimikunnan jäsen
IT-suunnittelija Sami Älli
- liikenne- ja viestintäministeriön Esteettömän viestinnän toimenpideohjelman seurantaryöryhmän jäsen
- Terve Suomi.fi-järjestöportaalin projektiryhmän jäsen
Verkkotoimittaja Maija Ylättä
- Invalidiliiton CP-vammaisten aikuisten hyvinvointi ja kuntoutus elämäkaarella -projektin 3. osahankkeen: CP-vamma, aikuisuus ja ikääntyminen -ohjausryhmän jäsen
- Helsinki kaikille -projektin hankeryhmän jäsen
Tutkija Susan Eriksson
- Assistentti.Infon kehittämissyysikkö ja tutkimusjaoston puheenjohtaja
Tutkija Katariina Hakala
- Savulaiset ry:n hallituksen jäsen
- Kehitysvammaisten Tukiliiton koulutus- ja työllisyysryhmän jäsen
- Ammatillisen erityisopetuksen vaikuttajafoorumin jäsen

Liite 7

Kehitysvammaisäätiön hallitus 31.12.2010

Puheenjohtaja
Johtaja Päivi Hiltunen
- Erityisluokanopettaja Heli Tomminen
Varapuheenjohtaja
Kunnallisneuvos Sakari Nuutinen
- Kuntayhtymän johtaja Erkki Paara
Jäsenet:
Toimitusjohtaja Pekka Kettunen
- kuntayhtymän johtaja Juha-Matti Kivistö
Kaupunginhallituksen jäsen Outi Ojala
- Suunnittelija Pirjo Rinne
Kansanedustaja Anne-Mari Virolainen
- Kansanedustaja Outi Mäkelä
Asiamies: toiminnanjohtaja Veli-Pekka Sinervuo
Siihteeri: johdon assistentti/koordinaattori Sisko Rauhalo

Liite 8

Verneri-verkkopalvelun jäsenyhteisöt 2010

- Avain-säätiö
- Eskoon sosiaalipalvelujen ky.
- Eteva kuntayhtymä
- Helsingin kaupunki
- Honkalampi-säätiö
- Kehitysvammaisten Tukiliitto
- Kolpeneen palvelukeskuksen ky.
- Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
- Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen ky.
- Pohjois-Pohjanmaan erityisshuoltoapiirin ky.
- Satakunnan sairaanhoitopiirin ky.
- Vaalijalan ky.
- Varsinais-Suomen erityisshuoltoapiirin ky.

Liite 9

Verneriverkkopalvelun johtoryhmä

Sanna Välikkilä, Kehitysvammaisten Tukiliitto
Tuula Poikonen, Helsingin kaupunki
Mervi Kuisma, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
Pirjo Pohjo, Eteva kuntayhtymä
Jouko Liukkonen, Honkalampi-säätiö
Jaana Jussila, Varsinais-Suomen erityishuoltopiiri
Anneli Puhakka, Kehitysvammaliitto
Niina Sillanpää, Kehitysvammaliitto
Marianna Ohtonen, Kehitysvammaliitto

Liite 10

Papunet-verkkopalveluyksikön yhteistyöjärjestöt 2010

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry
Autismi- ja Aspergerliitto ry
Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf.
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Suomen CP-liitto ry

Liite 11

Papunet-verkkopalveluyksikön johtoryhmä 2010

Anne Grönroos, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry (puheenjohtaja)
Mirjami Hagman, Autismi- ja Aspergerliitto ry
Lisbeth Hemgård, Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf.
Salla Hemminki, Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry
Merja Jarva, Kehitysvammaliiton hallitus
Marianna Ohtonen, Kehitysvammaliitto ry, Papunet
Eija Roisko, Kehitysvammaliitto ry, Tikoteekki
Ilona Toljamo, Suomen CP-liitto ry

Liite 12

Tikoteekin johtoryhmä

aikuispalvelujohtaja Helinä Hulkkonen
(Helsingin kaupunki) (pj.)
tutkija Tuula Hurnasti (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)
ylilääkäri Heikki Suoyrjö (Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri)
toimintaterapeutti Katri Kokko
(Invalidiin Lahden kuntoutuskeskus)
erityispedagogiikan yliopistonlehtori Elina Kontu
(Helsingin yliopisto)
lastenkuntoutuspäällikkö Marja-Liisa Korpela
(Näkövammaisten Keskusliitto)
palvelupäällikkö Ilona Toljamo (Suomen CP-liitto)
toiminnanjohtaja Tiina Viljanen (Aivohalvaus- ja dysfasialiitto)
toiminnanjohtaja Veli-Pekka Sinervuo (Kehitysvammaliitto)
Tikoteekin johtaja Eija Roisko

Liite 13

OIValla vuorovaikutukseen -hankkeen ohjausryhmä

Tikoteekin johtaja Eija Roisko (Kehitysvammaliitto ry) pj.
osastonhoitaja Marja-Liisa Haapakorva (Eksote)
vs. kehittämisjohtaja Satu Kalliomaa (Muistiliitto ry)
9/2010 asti
suunnittelija-kouluttaja Pirkko Telaranta (Muistiliitto ry)
10/2010 alkaen
johtava sosiaalityöntekijä Kaisa Kiiski (Turun kaupunki)
yliopistonlehtori Kaisa Launonen (Helsingin yliopisto)
palveluesimies Marketta Tervo (Oulun kaupunki)
kommunikaatio-ohjaaja Jaakko Salonen (Helsingin kaupunki)
esimies Seija Kanerva, (Eteva-kuntayhtymä)
verkkopalveluyksikön johtaja Marianna Ohtonen
(Kehitysvammaliitto ry)
projektipäällikkö Kaisa Martikainen (Kehitysvammaliitto ry)
suunnittelija Anu Sallinen (Kehitysvammaliitto ry) sihteeri

Liite 14

INCL-seurantarhymä

Kuntoutusohjaaja Anne Jaakkola, TAYS
Puheenjohtaja Markus Kangasluoma, INCL-yhdistys
Sosiaalityöntekijä Jonna Karikoski, Mannerheimin
Lastensuojeluliitto
Kuntoutuspäällikkö Marja-Liisa Korpela, Näkövammaisten
keskusliitto
Suunnittelija Lea Vaitti, Kehitysvammaisten Tukiliitto
Kansanedustaja Anne-Mari Virolainen, Kehitysvammaliiton
liittohallitus
Tikoteekin johtaja Eija Roisko, Kehitysvammaliitto
Johtava INCL-erityistyöntekijä Pirjo Saari, Kehitysvammaliitto

Liite 15

Kommunikointiohjelmat käyttöön -hankkeen ohjausryhmä

Lotta Enqvist, puheterapeutti, HUS Lasten ja nuorten sairaala,
Tikoteekki
Mikael Frisk, puhevammaisten lasten vanhempien edustaja
Marina Green-Järvinen, IT-vastaava, Kehitysvammaliitto ry
Kaisa Launonen, logopedian professori, Helsingin yliopiston
puheteiden laitos
Hannele Merikoski, toiminnanjohtaja, Kahvakeskus, Espoo
Annette Nylund, puheterapeutti, Folkhälsan
Eija Roisko, Tikoteekin johtaja, Kehitysvammaliitto ry
Iina Heikurainen, puheterapeutti, Ruskeasuon koulu

Liite 16

Selkokeskuksen neuvottelukunta 2010

Puheenjohtaja: Pertti Rajala
Varapuheenjohtaja: Pertti Seppä
Sihteeri: Hannu Virtanen
Seuraavat tahot nimesivät neuvottelukuntaan edustajansa:
Kehitysvammaliiton oppimateriaalikeskus
Papunet-verkkopalvelu
Kehitysvammaisten Tukiliitto
Kehitysvammatuki 57
Me Itse -yhdistys
Förbundet De Utvecklingsstördas Väl
Suomen CP-liitto
Kynnys
Valtakunnallinen vammaisneuvosto
Aivohalvaus- ja dysfasialiitto
Omaishoitajat ja Läheiset
Kuuroiden Liitto
Kuuroiden Palvelusäätiö
Kuulonhuoltoliitto
Suomen Kuurosokeat
Celia – Näkövammaisten kirjasto
Mielenterveyden keskusliitto
Erilaisten oppijoiden liitto
Helsingin seudun erilaiset oppijat
Eläkeläisten etujärjestö EETU
Keskuspuiston ammattiopisto
Jyväskylän yliopisto/erityispedagogiikan yksikkö
Helsingin yliopisto/OKL erityispedagogiikka
Diakonia-ammattikorkeakoulu Turun yksikkö
Turun kristillinen opisto
Satakunnan ammattiopisto
Haaga-Helia ammattiopisto
Axxell Monikulttuurisuuskeskus
Niilo Mäki Instituutti
Äidinkielen opettajain liitto
Työväen sivistysliitto
Suomi toisena kielenä opettajat
Suomen kirjastoseura
Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatöiden keskus
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Yle Radio Puhe
Valtion Taidemuseon Kulttuurilla kaikille –palvelu
Maahanmuuttovirasto.

Liite 17

Selkokuustisten ja LL-Bladetin toimitusneuvosto 2010:

Puheenjohtaja: toiminnanjohtaja Lisbeth Hemgård
sihteeri: päätoimittaja Hannu Virtanen
Jäsenet:
opettaja Kerstin Grönqvist
opettaja Marjaana Karhia
suunnittelija Sakari Kilkki
toimittaja Ari Sainio
Me Itse ry:n edustaja Teuvo Taipale

Liite 18

Selkokeskuksen selkokirjatyöryhmän jäsenet 2010:

Puheenjohtaja: Tuija Takala
sihteeri: suunnittelija Henna Kara,
1.5. lähtien Leela Laura Leskelä
Jäsenet:
suomi vieraana kielenä -opettaja Maila Eichhorn
kirjastonhoitaja Maija-Liisa Korhonen
tietokirjailija Tuula Merisuo-Storm
kirjailija Henrika Ringbom
kirjailija Salla Susiluoto
kirjailija Joni Pyysalo
verkosto- ja tiedotuskoordinaattori Juha Viitanen
graafikko Maarit Inbar (kuvitusasiantuntija)

Liite 19

Ketju-lehden toimitusneuvosto

Kehitysvammahuollon koordinaattori Jarmo Häggman,
Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä
Opiskelija Tomi Louino
Vammaispalvelupäällikkö Marja Malin, Kainuun maakunta
-kuntayhtymä
Vastaava ohjaaja Katja Vesterelvel, Rovaniemi
Toimittaja Pirkko Jyväkorpi
Palvelukehittäjä Tarja Klemola, Eteva kuntayhtymä
Vastaava ohjaaja Sanna Nurmela, Tuusula
Yksikönjohtaja Rufus Vahanen, Kärkulan kuntayhtymä

*Kehitys- ja puhevammaiset ihmiset haluavat ja tarvitsevat samoja asioita kuin muutkin. He tarvitsevat perheen ja ystäviä, kodin ja töitä, opiskelupaikan ja harrastuksia.
He haluavat mahdollisuuden tulla kuulluksi.*

Kehitysvammaliitto haluaa yhteiskunnan, jossa kehitys- ja puhevammaiset ihmiset saavat tarvitsemansa.

Kehitysvammaliitto,

Viljatie 4 A, 00700 Helsinki

Puhelin (09) 348 090 (vaihde)

(09) 3480 90 (tutkimus ja kehittäminen)

(09) 3480 9350 (Oppimateriaalikeskus Opike)

(09) 3480 90 (Papunet-verkkopalveluyksikkö)

(09) 3480 9240 (Selkokeskus)

(09) 3480 9370 (Tikoteekki)

(09) 3480 9217 (viestintä)

(09) 3480 9240 (lehtitilaukset)

Telefaksi (09) 3853 398

Sähköposti: etunimi.sukunimi@kvl.fi tai kvl@kvl.fi

Internet: www.kehitysvammaliitto.fi

Kehitysvammaliitto